

**Харківський національний технічний
університет сільського господарства
імені Петра Василенка**

**МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної наукової
електронної конференції
"Культура в процесі духовно-
морального розвитку
глобального суспільства"**

Харків, 2021

90 років ХНТУСГ

МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної наукової
електронної конференції

**"Культура в процесі духовно-
морального розвитку
глобального суспільства"**

2021

**The Ministry of education and science of Ukraine
The Ministry of culture of Ukraine
Donbass state pedagogical University,
The Department of Ukrainian language and literature
Peter Vasylenko Kharkiv national technical University of
agriculture
Institute of business and management
The Department of culture, sport and tourism**

MATERIALS

of the IV international scientific
e-conference

**«Culture in the process of
spiritually-moral development of
the global society»**

Kharkiv, February 24, 2021

Матеріали IV Міжнародної наукової електронної конференції «Культура в процесі духовно-морального розвитку глобального суспільства». 24 лютого 2021, Харків, Україна. ХНТУСГ.

Материалы IV Международной научной электронной конференции «Культура в процессе духовно-морального развития глобального общества» 24 февраля 2021, Харьков, Украина. ХНТУСГ.

Materials of the IV international scientific e-conference «Culture in the process of spiritually-moral development of the global society», February 24, 2021, Kharkov, Ukraine. KhNTUA.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Навчально-науковий інститут бізнесу та менеджменту, кафедра культури, спорту та туризму

вул. Алчевських, 44, ауд. 205
e-mail: kafederoculturo@ukr.net

Передмова	3
Мураховський О.О. <u>Етичні аспекти політичної журналістики як професійної діяльності</u>	4
Дерваль В.Ю. <u>Деякі аспекти співвідношення загальної, політичної та парламентської культури</u>	12
Древаль Ю. Д., Лінецький Л. М. <u>Історія європейської цивілізації та сучасна національна пам'ять</u>	20
Воронова Н.С. <u>Становлення нової культури сприйняття (або засоби мультимедіа в освіті)</u>	27
Грабар Н.Г., Мазоренко М.О. <u>Культура гостинності господаря агросадиби</u>	32
Швидка Н.В., Гончар Т. <u>Наукові ракурси харківської еліти як складник цілісного етнокультурного простору</u>	39
Черняков Д. <u>Деякі віхи ідентифікації українців в умовах глобалізації світу</u>	50
Данилейченко І.С., Нестелєєва О.О. <u>Модерний вияв творчої індивідуальності художнього тексту Ганни Черинь</u>	57

Сергеева В.В. <u>Навіщо країні потрібна культура</u>	64
Грабар Н.Г. <u>Використання методики аутокомунікації у навчальному процесі</u>	71
Brahina T. M., Brahin Y. A. <u>Conceptual dimensions of “weltanschauungen” in C. Geertz’ interpretive anthropology</u>	77
Конан Куасси Симплис <u>Культурное наследие Кот-д’Ивуара</u>	86

Передмова

Видання IV Міжнародної наукової електронної конференції **«Культура в процесі духовно-морального розвитку глобального суспільства»** присвячено 90-річчю Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Матеріали збірника висвітлюють питання культурних процесів в загальносвітовому вимірі, зокрема в освітній галузі. XXI століття – століття новітніх інформаційних технологій, що стрімко вриваються в освіту. Глобальність процесів, що відбуваються, неминуче підвищують рівень пізнавальної активності. Науковці звертають увагу на використання засобів мультимедійної технології, які дозволяють підвищити інтенсивність і ефективність процесу навчання, створюють умови для самоосвіти, а також дистанційної освіти.

Маруховський О.О.,
*кандидат політичних наук, доцент кафедри
міжнародних відносин та журналістики,
Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ.*

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ЯК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Доповідь присвячена обґрунтуванню актуальності в сучасних умовах політизації ЗМІ та медіатизації політики та необхідності введення для спеціальності «Журналістика» навчальної дисципліни «Політична журналістика», зокрема, дослідженню її етичних аспектів, необхідних політичному журналісту при здійсненні своєї професійної діяльності.

Ключові слова: *політична журналістика, політизація ЗМІ, медіатизація політики, етичні аспекти, політичний журналіст, політика як покликання та професія.*

Доклад посвящен обоснованию актуальности в современных условиях политизации СМИ и медиатизации политики и необходимости введения для специальности «Журналистика» учебной дисциплины «Политическая журналистика», в частности, исследованию ее этических аспектов, необходимых политическому журналисту при осуществлении своей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: *политическая журналистика, политизация СМИ, медиатизация политики, этические аспекты, политический журналист, политика как призвание и профессия.*

The report is devoted to the substantiation of the relevance and necessity of introducing the politicization of the media and mediatization of politics for the specialty "Journalism" of the discipline

"Political journalism" in modern conditions, in particular, the study of its ethical aspects necessary for a political journalist in the implementation of his professional activities.

Keywords: *political journalism, politicization of the media, mediatization of politics, ethical aspects, political journalist, politics as a vocation and profession.*

Мета та завдання цієї доповіді полягають в обґрунтуванні актуальності постановки в сучасних умовах політизації ЗМІ та медіатизації політики і необхідності введення для спеціальності «Журналістика» навчальної дисципліни «Політична журналістика», зокрема, дослідження етичних аспектів політичної журналістики, необхідних журналісту при здійсненні своєї професійної діяльності.

Актуальність проблеми етичних аспектів політичної журналістики в сучасному інформаційному суспільстві зумовлена багатьма загальними, тобто глобальними та універсальними причинами і факторами, притаманними всім тенденціям розвитку сучасних політичних медіа, та специфічними чинниками, тобто особливими та унікальними, що мають місце в політичній журналістиці сучасної України.

На початку ХХІ століття в епоху зародження та розвитку інформаційного суспільства актуальна проблема взаємодії журналістики і політики має як загальнотеоретичне, так і прикладне значення. Взаємний вплив засобів масової інформації та політики, роль преси в політичному житті соціуму

представляються надзвичайно цікавими на сучасному етапі розвитку суспільства, особливо в часи політичних катаклізмів, соціальних революцій та інформаційних війн. Проблему політизації ЗМІ і медіатизації політики часто розглядають як дві сторони однієї медалі. При цьому політизація – це процес, який стосується більше змісту, ніж форми, а медіатизація – процес, який більше зачіпає форму, ніж зміст. Медіатизація політики – це не що інше, як переміщення політичного процесу в символічний простір засобів масової інформації. На думку вітчизняних вчених А.А. Чічановського та В.І. Шкляра, які справедливо вважаються одними з авторів концепції політичної журналістики (разом Д. Дуцик): «В політичному житті суспільства преса відіграє бінарну роль: вона і відтворює політику (репродуктивна функція), і творить її (продуктивна). З того, які акценти в контексті епохи вона розставляє, з'ясовується характер і потенціал суспільства, уточнюються оцінки політичного процесу та його учасників-політиків» [1, с. 38].

Починаючи з бурхливих часів Помаранчевої революції 2004 року та Революції Гідності 2014 року, коли щодва роки відбувалися передвиборчі кампанії виборів Президента України та Верховної Ради України (вибори президента – 2004 р., вибори до ВР – 2006 р., розпуск ВР і перевибори – 2007 р., вибори президента – 2010 р., вибори до ВР – 2012 р. і т.д.) і до сьогодні, політична журналістика «вступила у фазу політичного плюралізму на тлі

тотальної політичної заангажованості» та чіткого розподілу ЗМІ між різними політичними силами (політичними партіями та політичними блоками), які використовуються як платформа для усякого роду політичних маніпуляцій свідомістю населення, відкритих та прихованих інформаційних війн, постійного інформаційного впливу на владу та суспільство. Таким чином, бачимо, що підвищення політичного значення засобів масової інформації сприяло збільшення їх ролі політичної соціалізації і політичної мобілізації, особливо в період виборчих кампаній. Саме цим обумовлено те, що в рамках програми підготовки журналістів за спеціальністю 061 «Журналістика» у багатьох вищих навчальних закладах України та світу введено в навчальні плани таку актуальну та унікальну навчальну дисципліну як «Політична журналістика», а наприклад в Львівському національному університеті імені Івана Франка, як наголошував його ректор, відкриють спеціалізацію «Політична журналістика», а в планах – відкриття магістратури з політичної журналістики [2].

Все вищенаведене підводить до висновку про доцільність і необхідність введення у навчальний процес спеціальності «Журналістика» нашого Університету економіки та права «КРОК» хоча б у статусі вибіркової, такої навчальної дисципліни, як «Політична журналістика». Її основна мета має полягати у формуванні знань і оволодінні аналітичними і практичними навичками в області висвітлення політичної тематики в засобах

масової інформації та підготовки журналістів, які спеціалізуються на висвітленні подій, процесів і явищ в сфері політичного життя суспільства та працюють в засобах масової інформації в умовах їх політизації та медіатизації політики.

Предметом навчальної дисципліни «Політична журналістика» є розуміння характеру і особливостей, функцій і принципів, норм, методів та форм політичної журналістики як особливого різновиду професійної інформаційної діяльності. Виходячи з цього, основні завдання «Політичної журналістики» можна сформулювати так: 1) надати студентам знання про структуру, зміст та принципи політичної журналістики; 2) розкрити поняття і зміст політичної культури журналіста; 3) навчити аналізувати теоретичні підходи до вивчення політичної системи суспільства і місця в ній журналістики, а також застосовувати на практиці знання про сучасні методи дослідження політичної журналістики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Політична журналістика» студенти повинні знати: 1) ключові поняття, категоріальний апарат та основні технології політичної журналістики; 2) специфіку інформаційної роботи політичного журналіста, її роль, важелі впливу та загрози професійної діяльності при зборі та розповсюдженні політичної інформації; 3) інформацію про наукові дослідження, вітчизняний та зарубіжний професійний досвід в сфері політичної журналістики.

Навчальна дисципліна «Політична журналістика» має сформувані у студентів уміння: 1) працювати у різних жанрах політичної проблематики (цитата політика та інтерв'ю з ним, політичний коментар, політична стаття, політичний огляд, політичний портрет та ін.); 2) навчити аналізувати політичні тексти на предмет відповідності нормам політичної журналістики та чинному законодавству; 3) аналізувати методи й прийоми подачі політичної інформації (політичні персоналії та події, політичні процеси та тенденції; 4) вміти професійно аналізувати та розрізнати аналітичні тексти політичного спрямування від прихованої політичної реклами; 5) визначати методи інформаційних політичних маніпуляцій та прогнозувати розвиток політичних подій і ситуацій; 6) працювати та писати роботи (політичні аналітичні тези і статті) в жанрі політичної журналістики з актуальних тем.

Як справедливо підкреслює одна із засновниць політичної журналістики та авторка першої в Україні наукової монографії «Політична журналістика» (2005 р.) Д. Дуцик: «Політичний журналіст за будь-яких політичних умов повинен виконувати унікальну місію – бути ланкою між владою та суспільством. Інформувати владу про потреби суспільства, – з одного боку, та повідомляти суспільству про дії влади, – з другого. Послуга, що її надає політичний журналіст – це донесення інформації до споживачів: влади і громадськості. Він має виконувати такі

завдання, як: критично оцінювати владу та її дії, перебуваючи на сторожі інтересів суспільства, а також транслювати інтереси, потреби і проблеми суспільства представникам влади. Адже, політична журналістика – це професійна діяльність зі збирання, обробки та поширення актуальної політичної інформації через пресу, радіо, телебачення та інтернет» [3].

Сучасний політичний журналіст – це той же самий політик, тобто тип професійного політика, який своєю активною журналістською діяльністю може суттєво вплинути на будь-які політичні події в країні: революції, мітинги, політичні вибори Президента чи парламенту. Тому й до політичного журналіста можна застосувати наступні слова славного німецького вченого Макса Вебера з його відомої праці «Політика як покликання і професія»: «Яку внутрішню насолоду може дати політика як «професія» і яких особистих якостей вимагає вона від того, хто ступає на її стежину? Перше, що вона дає, – це почуття влади... Та перед ним постає питання: завдяки яким саме якостям сподівається він бути на рівні тієї влади... і, отже, на рівні тієї відповідальності, яку вона на нього покладає? Таким чином, ми торкаємося сфери етичних питань, бо саме до них належить питання, якою слід бути людині, аби їй дозволено було покласти руку на спиці колеса історії» [4].

Розкриваючи проблему етичних характеристик, які необхідні для оволодіння професією політичного журналіста в Україні та в

світі, авторка навчального посібника «Політична журналістика» (2019 р.) М.Ю. Воронова підкреслює: «Політичний журналіст насамперед повинен бути інтелектуалом, тобто шукати і говорити Істину від імені тих, хто бачить її, але не може з якихось причин озвучити, і для тих, хто не бачить її й гадки не має, де її шукати» [5, с. 5].

Таким чином, виходячи з вищенаведеного, можна зробити висновок, що основними етичними засадами професійної діяльності політичного журналіста мають бути: високий професіоналізм та об'єктивність, освіченість та глибина інтелекту, чесність та порядність, законність та неупередженість, соціальна відповідальність, патріотизм і повага до незалежності України та її територіальної цілісності. Все це відповідає десяти Міжнародним принципам журналістської етики, прийнятим на четвертій Консультативній зустрічі міжнародних і регіональних журналістських організацій (1983 р.) та Кодексу етики українського журналіста (2013 р.).

ДЖЕРЕЛА

1. Чічановський А.А., Шкляр В.І. Політика. Преса. Влада. К.; М.: Слов'янський діалог, 1993. 68 с.
2. В Університеті відкриють спеціалізацію «політична журналістика». Електронний ресурс. Доступне з: URL:<https://lnu.edu.ua/v-universyteti-vidkryyut-spetsializatsiyu-politychna-zhurnalistyka/>

3. Дуцик Д. Політична журналістика: монографія. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 138 с.

4. Вебер М. Покликання до політики. / Макс Вебер. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. К., 1998. С. 173-191.

5. Воронова М.Ю. Політична журналістика. Курс лекцій. Конспект. Київ : Видавництво ЛАТ&К, 2019. 184 с.

*Древаль В.Ю.,
аспірант кафедри політології та філософії
Харківського регіонального інституту
державного управління Національної
академії державного управління при
Президентові України*

м. Харків, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ, ПОЛІТИЧНОЇ ТА ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Аналізується питання щодо сутності та співвідношення загальної, політичної та парламентської культури. Відзначається, що на сьогодні попри зусилля органів державної влади та зацікавлених осіб соціокультурний компонент державного владарювання потребує вдосконалення. Вказується, що сукупність заходів з підвищення парламентської та політичної культури має ґрунтуватися на загальних зрушеннях у соціокультурній сфері. Це стосується насамперед подальшого освоєння суспільством власної культурної спадщини; подолання культурних стереотипів і заохочення новаторських тенденцій в

окресленій царині суспільних відносин.

Ключові слова: культура, політична культура, парламентська культура, соціокультурна реальність.

Анализируется вопрос о сущности и соотношения общей, политической и парламентской культуры. Отмечается, что на сегодня, несмотря на усилия органов государственной власти и заинтересованных лиц, социокультурный компонент государственного властвования нуждается в совершенствовании. Указывается, что совокупность мероприятий по повышению парламентской и политической культуры должно основываться на общих сдвигах в социокультурной сфере. Это касается прежде всего дальнейшего освоения обществом собственного культурного наследия; преодоления культурных стереотипов и поощрения новаторских тенденций в очерченной области общественных отношений.

Ключевые слова: культура, политическая культура, парламентская культура, социокультурная реальность.

The question of the essence and correlation of general, political and parliamentary culture is analyzed. It is noted that today, despite the efforts of public authorities and stakeholders, the socio-cultural component of government needs to be improved. It is indicated that a set of measures to improve parliamentary and political culture should be based on general changes in the socio-cultural sphere. This applies primarily to the further development of society's own cultural heritage; overcoming cultural stereotypes and encouraging innovative trends in the defined field of public relations.

Keywords: culture, political culture, parliamentary culture, sociocultural reality.

Загальновідомо, що стан парламентської культури загалом залежить від політичної культури, і що названі обидва феномени загалом залежать від загальної культури народу. Відтак, у процесі формування та вдосконалення парламентської культури слід першочергово виходити із відповідності культурних стереотипів даної нації загальнолюдським цінностям.

Питання щодо значення культурного коду у справі розвитку суспільних відносин традиційно приваблює увагу дослідників (йому присвячують власні розвідки В. Воронкова, А. Колодій, О. Хижняк, В. Князєв, С. Кузікова, І. Сурай, С. Газарян, Л. Пашко та деякі інші дослідники). Водночас немає сумнівів у тому, що деякі аспекти співвідношення загальної, політичної та парламентської культури вимагають подальших досліджень. Слід також зазначити, що наведена проблематика відзначається чітким міждисциплінарним аспектом і вимагає об'єднаних зусиль представників багатьох наукових галузей.

Мета рукопису визначено уточнення співвідношення соціальних аспектів розвитку політичної та парламентської культури.

Після проголошення незалежності України в умовах нової соціокультурної реальності значно підвищився статус національної культури, і особливої актуальності набули питання української історії, мови та культури.

Але, як слушно вважає М. Міщенко, пошук власної

культурної ідентичності українців стикається з проблемою відсутності чітких світоглядних орієнтирів та нестабільністю соціокультурного простору. В посттоталітарних суспільствах система цінностей починає поставати заново. Розпад традиційних ідеалів та цінностей стимулює пошук нових форм духовності, серед яких – і повернення до традиційних православних релігійних основ життя, бажання поєднати розірваний зв'язок поколінь та осягнути сутність справжньої «українськості» для усвідомлення свого місця та призначення у світі [5, с. 5].

Дійсно, коли ми говоримо про місце культури в Україні, то ми насамперед розуміємо культуру в європейському розумінні, але забуваємо при тому, що говоримо про реальність пострадянську, де культура була знищена як явище, а суспільство шляхом знищення культури було дезорганізоване та ослаблене (що, наприклад, виявляється у феноменах «радянської» та «комуністичної» культури, які насаджувалися на офіційному рівні).

Як слушно зазначається в сучасній літературі, самостійне історичне буття українського народу має бути забезпечене культурно, інакше залишиться ущербним. Ідеться насамперед про конкурентоспроможність української культури, її здатність давати тон інтелектуальному і духовному життю свого суспільства, адаптувати для суспільства культурну реальність світу.

Серед багатьох передумов досягнення такого стану, за

оцінкою академіка І. Дзюби, можна назвати: освоєння суспільством своєї культурної спадщини; подолання культурних стереотипів і заохочення новаторських тенденцій; активна культурна політика держави на основі наукової концепції національної культури; інтенсивна розбудова інфраструктури культури; охоплення всієї сфери української культури сучасними інформаційними і комунікаційними системами; законодавче стимулювання приватних ініціатив і внесків в українську культуру; активний вихід у світове культурне життя, відкритість до нього за умов адекватного функціонування «імунної системи» власної культури; нарешті – робота в режимі глибокої і мобілізуючої національної і культурної самокритики [2].

Відтак великого значення набуває питання щодо участі органів державної влади та посадових осіб у формуванні загальної та політичної культури. У доповідях Генеральної асамблеї ООН неодноразово зазначалося, що «уряди в цілому не можуть визначати культуру народу», і що «культура ні в якому разі не повинна розглядатися як елемент, що доповнює матеріальні цілі розвитку. Майбутнє суспільство можна створити і зміцнити тільки на основі людського капіталу, збагаченого і оновленого культурною спадщиною» [див., напр.: 3].

За оцінкою ж Х.В. Вальдеса, яка сформульована на основі подібних заяв та почасти не відповідає їхньому змістові, «уряди, стаючи все більш слабкими перед лицем все більш потужної і

відчуженої підприємницької влади, скоріше впливають на культуру негативно. Така структурна обмеженість прийнятих сьогодні в периферійних країнах економічних моделей, оскільки якщо економічному розвитку супроводжує культурне зuboжіння, то воно приречене на провал» [1, с. 104].

Великої ваги набуває і проблема саморозвитку учасника колективної взаємодії, адже об'єкт саморозвитку (особистість) на відміну від загального розвитку персоналу водночас є і активним суб'єктом формування організаційної культури. Процесом саморозвитку неможливо управляти засобом безпосереднього регулювання та імперативних норм. Має йтися про створення загальних умов та так званого «м'якого управління», що має забезпечувати простір для самостійного прийняття рішень.

Політична культура також є складним і багатовимірним явищем. Загалом політична культура – це сукупність соціально-психологічних настанов, цінностей і зразків поведінки соціальних верств, окремих громадян, які стосуються їх взаємодії з політичною владою. Політична культура також охоплює рівень знань та уявлень про політику, емоційне ставлення до неї, що мотивує політичну поведінку громадян. Політична культура – це також і сукупність цінностей, знань, ставлень, орієнтації того чи іншого соціального суб'єкту, що фіксує рівень розвитку їх політичної свідомості, політичної діяльності і поведінки.

Проте стан зацікавленості громадян у політиці та їхня

обізнаність з політичними процесами в Україні залишаються перебувати на невисокому рівні. За оцінкою авторів збірника «Український парламентаризм і політична культура суспільства» (Львів, 2012), аналіз сучасної політичної ситуації підтверджує необхідність підвищення політичної культури українського соціуму [6, с. 6].

Все це стосується і стану та перспектив парламентської культури. Як вважають А. Когут та О. Савчук, які представляють Європейський інформаційно-дослідницький центр, найтипівішими проблемами поведінки українських парламентарів є:

- систематичне голосування народних депутатів не особисто та пошкодження парламентського обладнання;
- відсутність депутатів у сесійній залі в години, відведені для голосування;
- непристойні висловлювання в бік інших депутатів;
- бійки народних депутатів;
- некоректна поведінка депутатів у сесійній залі та поза її межами;
- неприпустима манера спілкування народного депутата з виборцями та іншими особами і т.д. [4, с. 6].

До основних напрямів та засобів вдосконалення парламентської культури традиційно відносять дотримання кодексу поведінки депутатів (проте, як слушно зазначається у вищенаведеному виданні, кодекс поведінки як документ

загального «ідеального» характеру не може серйозно впливати на поведінку парламентарів, стримувати корупцію та інші негативні явища, які нерідко спостерігаються серед народних обранців) та наявність нормативно визначених механізмів контролю за дотриманням депутатським корпусом професійної дисципліни. Висловлюються навіть пропозиції щодо закріплення на конституційному рівні інституту парламентського пристава. Проте, звичайно, такі заходи можуть бути ефективними лише за умови підвищення загальної та політичної культури українського народу.

ДЖЕРЕЛА

1 Вальдес, Хулио Карранса. Заметки о глобализации, экономике и культурной идентичности. Скепсис. 2008. № 5. С. 102-104. URL: <http://scepsis.net/journal/issue4/>

2 Дзюба І. Проблеми і перспективи української культури. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1495357.html>

3 Доклад Генерального секретаря Организации Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры об осуществлении резолюции 57/249 Генеральной Ассамблеи. URL: <https://undocs.org/ru/A/59/202>

4 Етичне та правове регулювання поведінки парламентарів: міжнародний досвід та пропозиції для України (Policy Paper) / Європейський інформаційно-дослідницький центр; автори Андрій Когут, Оксана Савчук. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28800.pdf>

5 Міщенко М. М. Сучасна культура України (друга половина

XX – початок XXI ст.). Харків: НТУ «ХПІ», 2014. 156 с.

6 Український парламентаризм і політична культура суспільства / Національна академія наук України; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. 298 с.

Древаль Ю. Д.,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України.

(м. Харків, Україна)

Лінецький Л. М.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін Харківського Національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка (ХНТУСГ)

(м. Харків, Україна)

ІСТОРІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ ТА СУЧАСНА НАЦІОНАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ

Статтю присвячено уточненню питання щодо значущості історичних зрушень в цивілізаційному поступі сучасних європейських країн. Наводяться найбільш важливі сюжети розвитку європейської цивілізації. Додатково обґрунтовується теза щодо правомочності застосування категорій «європейська цивілізація» та «європейська ідентичність».

Ключові слова: *Європа, історія, цивілізація, європейська цивілізація, європейська ідентичність.*

Статья посвящена уточнению вопроса о значимости исторических сдвигов в цивилизационном развитии современных европейских стран. Приводятся наиболее важные сюжеты

развития европейской цивилизации. Дополнительно обосновывается тезис о правомочности применения категорий «европейская цивилизация» и «европейская идентичность».

Ключевые слова: *Европа, история, цивилизация, европейская цивилизация, европейская идентичность.*

The article is devoted to clarifying the significance of historical changes in the civilization progress of modern European countries. The most important plots of development of the European civilization are resulted. In addition, the thesis on the legitimacy of the use of the categories "European civilization" and "European identity" is substantiated.

Keywords: *Europe, history, civilization, European civilization, European identity.*

Європа – це одна з шести частин світу, яка спільно з Азією найбільший за площею і за населенням материк Євразія. Площа Європи – 10 млн. км, населення – 730 млн. чоловік. Саме Європа стала колыскою античності та обдарувала світ великими досягненнями, що стало і цивілізаційною основою для подальшого розвитку багатьох країн світу. Нарешті, якраз в Європі народилося індустріальне суспільство, що сприяло прогресу людства в науці і техніці. Європейці на повний голос заговорили про права і свободи громадян в нових умовах, про необхідність державної влади дотримуватися балансу інтересів в суспільстві. Відтак, можна говорити і про Європу як колыску сучасної цивілізації.

Проблема становлення та розвитку європейської цивілізації знаходиться в центрі уваги Т. Воропаєвої, С. Джолоса, Г.

Ділігенського, М. Зайцева, С. Перегудова, О. Мостяєва та багатьох інших дослідників.

На основі праць зазначених сформульовано і завдання дослідження, яке полягає в уточненні питання щодо значущості історичних зрушень в цивілізаційному поступі сучасних європейських країн

Цивілізація характеризує якісну специфіку кожного з великомасштабних товариств, які виявили себе у світовій історії або присутні і понині, з властивими йому своєрідністю соціального і духовного життя, його базовими цінностями та принципами влаштування суспільного порядку. За оцінкою С. Гантінгтона, який слушно вважається одним з найбільш знаних цивіліологів межі ХХ-ХХІ ст., цивілізація – це найвища культурна спільність людей і найширший рівень культурної ідентифікації, крім того, що відрізняє людину від інших біологічних видів. Цивілізація – це найбільші «ми», усередині яких кожен відчуває себе в культурному плані як вдома і відрізняє себе від всіх інших «них» [3, с. 51].

Загалом же європейська цивілізація – це комплекс рис господарської, політичної та духовної культур, що сформувався на території Європейського континенту і поширився у планетарному масштабі, особливо на землях колишньої європейської колонізації в Америці

У процесі формування та розвитку сучасної світової цивілізації непересічне значення відводиться античній спадщині. Дійсно, саме в Стародавній Греції склалися і утвердились такі фундаментальні соціально-політичні понятті, як громадянська свобода і громадянський обов'язок, людяність, гармонійність розвитку особистості, усвідомлення співвідношення особистого і суспільного.

На основі античної традиції в європейській практиці утверджується гуманістичний світогляд, цінності земного буття, ідеал досконалої гармонійної людини. Саме поєднання гуманізму, допитливості, раціоналізму з мистецькою довершеністю робить культуру античного світу одним з провідних духовних надбань людства.

У Західній Європі вже у XII ст. розпочався інтенсивний процес зростання кількості міст, які незабаром стали відігравати значну роль в соціально-економічних та політичних процесах тодішніх європейських країн. Якраз у цей час розпочалася боротьба між містами і сеньйорами, яка попервах велася за зменшення поборів і торгові привілеї, але досить швидко переросла в боротьбу за міське самоврядування й правову організацію.

Цей період ознаменований виникненням та розвитком нових форм економічного та суспільно-політичного життя, значним прогресом в області матеріальної та духовної культури порівняно із попередніми історичними епохами. До скарбниці світової

культури по праву увійшли видатні твори письменників, поетів та майстрів середньовіччя, пам'ятки народного мистецтва. До кінця цієї епохи належить початок перевороту в природничих науках, розквіт гуманітарної думки, поява шедеврів Ренесансу.

У першій половині XVI ст. у Німеччині, а потім по всій Європі розгорнувся масовий рух, що одержав назву Реформація (латинське *reformatio* – перетворення, перебудова), антифеодальний за своєю соціально-економічною суттю, релігійний (антикатолицький) за своєю ідеологічною формою. Реформація була рухом, у якому первинні за змістом релігійні ідеї доповнювалися й іншими чинниками – соціокультурними, економічними та політичними.

У річищі реформаційних процесів виникає так звана «протестантська етика» – неформальна система норм і цінностей протестантизму, що регламентують людські відносини і суспільна поведінка і є підставою соціально-етичних оцінок. Відомий соціолог Макс Вебер у роботі «Протестантська етика і дух капіталізму» доводив, що якраз протестантизм як породження Реформації став головним чинником становлення й розвитку капіталістичних відносин. Дослідник і висуває та обґрунтовує гіпотезу, що лише розвиток «протестантської етики» створив соціальні та психологічні передумови, що виявилися особливо необхідними для виникнення західного типу капіталізму. Він також висловив припущення про існування взаємозв'язку між

релігійною етикою протестантизму і тими життєвими настановами, що сприяли появі «духу» капіталізму та забезпечили його розвиток з погляду особистісних мотивацій [1].

В епоху Просвітництва сформувалися та набули значного розвитку і демократичні цінності. Гасла Великої Французької революції 1789 р. «Свобода», «Рівність» та «Братерство» стали провідними образними ідеалами для політичного розвитку багатьох європейських країн. Утвердження ж демократичних цінностей та ідеалів громадянського суспільства разом з набули особливої ваги у період після Другої світової війни, в 1960-ті-1980-ті рр. та наступні десятиліття.

Не випадково у сучасній літературі відзначається, що саме в західноєвропейській політологічній думці виникають ідеї суверенітету (Ж.-Ж. Руссо), розподілу і конституційного закріплення гілок влади (Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є), правової держави (І. Кант), громадянського суспільства (Г. Гегель) та цілий ряд інших, які в наш час стали повсякденною практикою життя більшості західноєвропейських країн [2, с. 65-66].

Водночас слід враховувати і те, що якраз на європейському континенті зародилися деякі людиноненависницькі ідеології, а також тривали найбільш жажливі воєнні конфлікти, у тому числі, і дві світові війни, в яких загинули десятки мільйонів людей. І на сьогодні доволі потужні традиції для створення сучасної європейської цивілізації та так званий «європейський дух» не

завжди стають фундаментом для обопільного відношення європейців до найбільш вразливих питань власної минувшини.

Відтак можна стверджувати, що сучасна європейська цивілізація, увібравши в себе унікальний досвід суспільного та соціокультурного розвитку багатьох європейських країн, відзначається невичерпною змістовною наповненістю та містить значний потенціал для повноцінного суспільного розвитку усіх країн світу.

ДЖЕРЕЛА

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ: Основи, 1994. 261 с.

2. Марченко С. Д. Виклики глобалізації в історичному контексті Українського шляху в Європу. Гілея: науковий вісник. 2020. Вип. 155. С. 63-67.

3. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / пер. с англ. М: ООО «Издательство АСТ», 2003. 603 с.

Воронова Н. С.,
кандидат філософських наук, доцент,
ДВНЗ "Донбаський державний
педагогічний університет",
м. Слов'янськ, Україна

СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ КУЛЬТУРИ СПРИЙНЯТТЯ (АБО ЗАСОБИ МУЛЬТИМЕДІА В ОСВІТІ)

В статті розглянуто феномен візуалізації та його особливості. З'ясовано розробленість зазначеної проблеми науковцями. Визначено специфіку його функціонування в освіті завдяки використанню засобів цифрових освітніх ресурсів.

Ключові слова: візуалізація, культура сприйняття, мультимедіа, цифрові освітні ресурси.

В статье рассмотрен феномен визуализации и его особенности. Исследована разработанность данной проблемы учеными. Определена специфика его функционирования в образовании благодаря использованию средств цифровых образовательных ресурсов.

Ключевые слова: визуализация, культура восприятия, мультимедиа, цифровые образовательные ресурсы.

The phenomenon of visualization and its features are considered in the article. The elaboration of this problem by scientists is clarified. The specifics of its functioning in education through the use of digital educational resources are determined.

Keywords: visualization, culture of perception, multimedia, digital educational resources.

Реалії освіти, науки і культури засвідчують активне функціонування культури мультимедіа, цифрової культури. Вона активно увійшла в усі сфери сучасної людини. Використання

засобів мультимедіа, як вже доведено науковцями (Л. Білоусова [1], Н. Бровка [2], А. Вербицький [3], П. Нортон [4], А. Рапуто [5]), має суттєвий вплив на сприйняття інформації, проте особливості та специфіка її використання та впливу ще остаточно не з'ясовані. Метою розвідки є з'ясування специфіки функціонування засобів мультимедіа в освіті. Реалізації поставленої мети допоможе вирішення завдання: дослідити розробленість науковцями особливостей впровадження мультимедійних засобів в освіту та окреслити їх вплив на культуру сприйняття.

Важливою є думка П. Нортонна щодо інтенсифікації розумової діяльності учнів завдяки підвищенню проблемності візуальної інформації. Вчений вказує, що майже будь-яка форма візуальної інформації містить елементи проблемності, розв'язання якої здійснюється на основі аналізу, синтезу, узагальнення, згортання й розгортання інформації [4]. Отже, візуалізація навчальних відомостей, передусім засобами цифрових технологій, сприяє більш інтенсивному опрацюванню матеріалу, пошуку системних зв'язків і закономірностей.

А. Рапуто доведено, що візуальне зображення створюється і сприймається на двох ментальних рівнях: континуальному (передача з допомогою візуальних образів естетичних переживань і смислів, інформації, яка не вербалізується) та дискретному (передача конкретної, вербалізованої текстової інформації) [5]. Науковець вказує на певну закономірність: коли візуальне

зображення наповнюється континуальною (невербальною, мультимедійною) інформацією, збільшується вплив естетичних, зображальних, художніх засобів, які відходять на другий план при введенні лише текстових даних.

Візуалізація – це процес одержання видимого зображення яких-небудь предметів, явищ, процесів, недоступних для безпосереднього спостереження [6]; згортання розумових змістів у наочний образ; будучи сприйнятним, образ може бути розгорнутий і служити опорою адекватних розумових і практичних дій [3]. Більшість вчених відзначають, що використання візуалізації забезпечує формування більш цілісного уявлення про поняття, що сприяє більш міцному засвоєнню навчального матеріалу і одночасно розвиває емоційно-ціннісне відношення до отриманих знань (Н. Бровка [2], А. Вербицький [3]). На відміну від вербальної інформації візуальні дані подаються цілісно і зазвичай одномоментно, тобто не потребують часу для сприйняття, що дозволяє інтенсифікувати освітній процес за рахунок візуалізації знань (Л. Білоусова, Н. Житенева). Отже, наразі можна засвідчити формування нової культури сприйняття інформації, що відбувається переважно у візуальній формі.

Психологами (В. Поздняков [7], О. Тихомиров та ін.) доведено, що використання комп'ютерних (цифрових) технологій у навчальному процесі сприяє розвитку певних видів мислення, зокрема наочно-образного, наочно-дієвого, творчого, інтуїтивного;

формує „просторове” бачення, уміння здійснювати аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення; розвиває навички самостійного подання і вилучення знань [7].

Отже, завдяки використанню мультимедійного контенту до процесу сприйняття залучаються різні канали (слух, зір), що дозволяє закласти навчальні відомості у довготривалу пам'ять і вилучати її будь-яким із сигналів (словом, образом тощо). Якщо друкований текст як джерело інформації характеризується лінійністю, послідовністю, раціональністю і будується на принципах абстрагування змісту від дійсності, то цифрові, зокрема мультимедійні засоби передачі інформації мають нелінійну структуру. Це сприяє активізації навчання, формуванню особистісно орієнтованої навчальної траєкторії. Візуалізація створює наочні образи, які змінюють структуру мислення, що перестає співвідноситися зі структурою друкованого лінійного тексту; змінюється і швидкість мислительних процесів, покращується запам'ятовування інформаційних даних.

Як наслідок, утворюється оптимальний функціональний стан користувача, що підвищує здатність мозку засвоювати інформацію та забезпечує більш повну реалізацію потенційних можливостей мозку до навчання. Цифрові освітні ресурси передбачають впровадження в освітній процес інтерактивних плакатів, мультимедійних презентацій, інтелектуальних карт, інфографіки як основних засобів візуалізації теоретичного матеріалу.

ДЖЕРЕЛА

1. Белоусова Л. И., Житенева Н. В. Дидактические аспекты использования технологий визуализации в учебном процессе общеобразовательной школы. Інформаційні технології і засоби навчання, 2014. Т. 40. № 2. С. 1 – 13.

2. Бровка Н. В. Интеграция теории и практики обучения математике как средство повышения качества подготовки студентов. Минск: БГУ, 2009. 243 с.

3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. М.: Высш. шк., 2011. 207 с.

4. Нортон П. Программно-аппаратная организация компьютера IBM PC (Inside he IBM PC. Access to Advanced Features and Programming. Prentice-Hall Publishing Comp., 1984) [пер. с англ. С. Писарева, Б. Шура]. К., 2007. URL: <http://bookz.ru/authors/norton-p/nortop01/1-nortop01.html> (дата обращения: 12.12.2020).

5. Рапуто А. Г. Три когнитивных составляющих визуализации дидактических объектов. Научный электронный архив [сайт]. URL : <http://econf.rae.ru/article/6314>

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. та гол. ред. В. Т. Бусел]. К., Ірпінь:ВТФ „Перун”, 2014. 1440 с.

7. Поздняков В. А. Развитие мыслительных способностей студентов средствами информационных технологий обучения : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.08. Брянск, 2011. 20 с.

Мазоренко М. О.,
канд. філос. наук, доцент,
завідувачка кафедри культури,
спорту та туризму, ХНТУСГ
м. Харків, Україна

Грабар Н. Г.,
доктор наук із соціальних
комунікацій, професор
кафедри культури, спорту та
туризму, ХНТУСГ
м. Харків, Україна

КУЛЬТУРА ГОСТИННОСТІ ГОСПОДАРЯ АГРОСАДИБИ

Сучасних жителів мегаполісу все частіше приваблює зелений туризм з його природнім ландшафтом, культурою і традиціями українського села, креативним підходом господарів агросадіб до прийому туристів, У статті розглядається специфіка гостинності українського господаря.

Ключові слова: гостинність, зелений туризм, агросадиба, специфіка української гостинності.

Современных жителей мегаполиса все чаще привлекает зеленый туризм с его естественным ландшафтом, культурой и традициями украинского села, креативным подходом хозяев агроусадеб к приему туристов, В статье рассматривается специфика гостеприимства украинского хозяина.

Ключевые слова: гостеприимство, зеленый туризм, агроусадьба, специфика украинского гостеприимства.

Green tourism, natural landscape, culture and traditions of the Ukrainian village, creative approach of the hosts of the local rural community to the reception of tourists attract nowadays the inhabitants of the megalopolis. The article is dedicated to the specificity of ukrainian rural community hospitality.

Key words: hospitality, green tourism, farm, agritourism, specificity of Ukrainian hospitality.

За даними Всесвітньої туристичної організації ООН міжнародний туризм у 2020 році впав до рівня 1990 року, скоротився на 72%, зокрема, через обмежувальні заходи, які запроваджують держави [6]. Побоювання громадян і посилена боротьба з пандемією призвели до зростання попиту на внутрішній туризм. Зазначене актуалізує увагу до популяризації зеленого туризму.

В західних країнах зелений туризм вже набув популярності, адже мешканці міст обирають його, щоб більше зрозуміти та пізнати щоденне життя сільського населення. Цей вид туризму приваблює містян тому, що свій вільний час вони можуть провести на території з екологічно чистим повітрям, зануритися в домашню атмосферу та можливість відволіктися від негараздів, стресів шумного життя мегаполісу. На сьогодні формується розуміння сільського зеленого туризму як специфічної форми відпочинку на селі з широкою можливістю використання природного, матеріального і культурного потенціалу регіону. Центральною фігурою в організації відпочинку на селі виступає сільська родина, яка надає житло, забезпечує харчування і знайомить з особливостями сільської місцевості [2, с. 143]. Отже, туристи можуть проживати у власному будинку сільського господаря, окремому гостьовому будиночку або на території данного господарства. І це потребує розробки відповідних програм туристичних маршрутів сільського зеленого туризму, які

розкривають джерела народної культури, духовності, звичаї та обряди. Особливо наголошуємо на прояві гостинності господаря агросадиб, адже гарні враження туристів від перебування в такій оселі стають рекомендацією для їхніх друзів, знайомих.

Мета статті: з'ясувати особливості української гостинності.

Серед українських дослідників сфери туризму, що досліджували гостинність слід назвати: С. Грибанову, В. Горбик, С. Горського, Т. Дворову, О. Дорошко, А. Ємченко, В. Євдокименко, В. Зінченко, А. Козицького, Н. Крачило, О. Лугову, М. Лукашевич, Я. Луцького, Г. Науменко, Є. Піскову, М. Поплавського, С. Попович, В. Русавську, М. Рутинського, Т. Сокол, В. Федорченко, М. Шульгу та ін.

Відомо, що у культурах різних національностей існують універсальні правила прийому гостей, зокрема: привітність, щедрість, доброзичливість тощо. На думку Г. Гарбар, «...гостинність як науковий термін визначає систему заходів та порядок їх здійснення з метою задоволення найрізноманітніших побутових, господарських і культурних запитів гостей туристичних підприємств, їх запобігливого обслуговування, надання низки послуг» [1, с. 45]. Кожен народ, базуючись на особливостях менталітету, має свої специфічні риси прояву гостинності.

Специфіку української гостинності вчені визначають особливостями територіально-географічного поділу, культурно-

історичного розвитку, взаємодією з різними народами, що мігрували протягом тисячоліть [1, 3, 5]. Українська традиційна гостинність пройшла певний шлях та зазнала істотних змін, що в сучасному суспільстві вважаються важливими складовими соціокультурного сервісу.

Уперше гостинність як цілісне соціокультурне явище дослідила В. Русавська. Автор вважає, що в українській побутовій культурі XIX ст. найважливішим ритуалом гостинності є прийом гостя, що складався з обов'язкових етапів: по-перше, зустрічі та запрошення до хати; по-друге, урочистого прийому гостя за столом і частування, що символізувало важливий елемент гостинності українців; по-третє вирядження (проводи) гостя з дорогими подарунками, тому що звичаї дарування і віддарювання становили у гостинності українців важливу особливість [5].

Українське село здатне запропонувати туристові надзвичайно розмаїтий сільський туристичний продукт:

- самотній побут,
- величезну історико-архітектурну народну спадщину,
- екологічно чисті продукти харчування,
- мальовничі ландшафти,
- створення можливостей для повноцінного змістовного відпочинку незаможної верстви людей [7].

Майже всі територіальні громади України мають можливості для прийому туристів в агросадибах. Надзвичайно важливим і

необхідним є заохочення індивідуального підходу господарів до кожного туриста.

Туристи завжди проявляють цікавість до особистих рецептів господарів із екологічно чистих сільськогосподарських продуктів. Зазвичай ці продукти мають характерні особливості і неможливо знайти в іншому місці щось схоже. Використання рецептів місцевої кухні стимулює господарів до поглиблення своїх знань та технологій виробництва. Варто залучати туристів до участі у щоденному житті господарів агросадиб, зокрема у зборі урожаю, заготівлі трав'яних чаїв, догляді за тваринами тощо.

Відомими методами прийому гостей вважаються майстер класи: випікання домашнього хліба та птахів щастя, приготування інших старовинних страв у печі, вареників; виготовлення ляльок з ниток; витинанки; флористика; виготовлення декоративних гобеленів; оздоблення скляної посуду; вишивка сувенірів та інше [3].

На сьогоднішній день в Харківському регіоні зареєстровано 65 об'єктів відпочинку у сільській місцевості: садиби (на жаль, агросадиб тільки 12), селянські і фермерські господарства, комплекси рибалки [8].

У Біловодській ТГ Луганської області вже заявили про себе: ковальська садиба в с. Новоолександрівці, старовинний обряд випікання хлібу в печі родини Літвіщенко з села Городище. Сім'я Анусових із Біловодська здобула грант від Програми розвитку

ООН, завдяки цьому була добудована альтанка автентичного українського будинку та дитячий майданчик, музейні кімнати: «Бабусина хатина» та «Будиночок пасічника». Відвідувачі із задоволенням згадують прекрасні моменти перебування в садибі та із задоволення приїздять знову [4].

На нашу думку, особливості української культури гостинності мають традиційну основу, вироблену століттями:

Зустріч гостей з хлібом і сіллю;

Доброзичливість, миролюбність;

Знання народної творчості (поговірки, прислів'я)

Національно-специфічний мовленнєвий етикет.

Нині традиції гостинності зазнають швидких змін. Із зростанням міграційних потоків, розвитком міжнародного туризму, торгівлі, міцніє співтовариство та партнерство країн Європи та світу. Це сприяє умовам інтернаціоналізації культури гостинності, її уніфікації, що призводить до зростання показників її якості та комфорту.

Однак, основою української гостинності є селянська народна культура. Викладачі кафедри культури, спорту та туризму ХНТУСГ намагаються дати студентам якнайбільше знань у цьому напрямі. Зокрема курс дисципліни «Етнокulturологія та культурна етнологія» знайомить із культурою господарювання в історичній ректоспективі.

Отже, нами порушена одна із важливих складових становлення сільського зеленого туризму, а саме культура господарювання в агросадібі. Готуючись приймати й обслуговувати туристів, члени селянських родин поповнюють свої знання з ведення домашнього господарства, підтримання належного стану допоміжних приміщень, приготування їжі тощо. Насправді тема актуальна, зацікавлює дослідників, тому в наступних розвідках будемо ознайомлювати читачів з новими векторами феномену української гостинності.

ДЖЕРЕЛА

1. Гарбар Г. Філософія гостинності в українському просторі туризму. – Релігія та Соціум. – 2013. – №3–4 (11–12). – С. 43–48.

2. Грабар Н. Г. Вивчення культурологічних дисциплін задля втілення українських народних традицій в туристичній галузі / Н. Г. Грабар, М. О. Мазоренко // Феномен туризму : розмаїття сенсів : монографія за ред. О.О. Красноручького, Н.І. Моїсєєвої. – Х. : Вид-во «Стильна типографія», 2019. – 252 с.

3. Лібанова Е.М. Людський розвиток регіонів України. – К.: СПД Савчина, 2002. – 123 с.

4. Моделі місцевого економічного розвитку: модельні практики. *Електронний ресурс. Доступне з:* <http://auc.org.ua/>

5. Русавська В. А. Гостинність в українській побутовій культурі XIX ст. : Дис... канд. наук: 17.00.01 К. : КНУКіМ - 2007.

6. Міжнародний туризм. *Електронний ресурс. Доступне з:* https://myc.news/ua/biznes/mezhdunarodnyj_turizm_sokratilsya_na_72

7. Сільський туризм – як інструмент ефективного розвитку сільської території. *Електронний ресурс. Доступне з:*

<https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/rozvitok-silskih-teritorij/silskij-turizm>

8. Сільський зелений туризм. Тренд туристичного сезону 2020. Електронний ресурс. Доступне з: <https://tourcenter.kh.ua/uk/news/khomct/silskiy-zeleniy-turizm-trend-turistichnogo-sezonu-2020>

Швидка Н. В.,
к. філол. н., доцент, доцент
кафедри української мови та
літератури Донбаський
державний педагогічний
університет
м. Слов'янськ, Україна

Гончар Т.,
студентка 4 курсу
філологічного факультету,
Донбаський державний
педагогічний університет
м. Слов'янськ, Україна

НАУКОВІ РАКУРСИ ХАРКІВСЬКОЇ ЕЛІТИ ЯК СКЛАДНИК ЦІЛІСНОГО ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Стаття присвячена аналізу досягнень науковців Слобожанщини як складника ціннісних критеріїв життєдіяльності людини. Представлено інформацію про наукові відкриття, предметом яких було поняття «культура життєзабезпечення». Здійснено спробу простежити регіональне становлення різногалузевих досягнень харківських науковців.

Ключові слова: Слобожанщина, харківська національна еліта, життєвий простір, наукові знання, раціонально-інтелектуальне світосприймання.

Статья посвящена анализу достижений ученых Слобожанщины в решении вопросов о ценностных критериях жизнедеятельности человека. Представлена информация о научных открытиях, посвященных исследованию понятия «культура жизнеобеспечения». Предпринята попытка обобщить и систематизировать научные победы харьковских ученых в разных областях знания.

Ключевые слова: Слобожанщина, харьковская национальная элита, жизненное пространство, научные знания, рационально-интеллектуальное мировосприятие.

The article is devoted to the analysis of achievements of scientists of Sloboda Ukraine as a component of value criteria of human life. Information on scientific discoveries, the subject of which was the concept of «life-support culture», is presented. It is made an attempt to trace the regional formation of diversified achievements of Kharkiv scientists.

Keywords: Sloboda Ukraine, Kharkiv national elite, living space, scientific knowledge, rational-intellectual worldview.

Наукові досягнення в тих чи тих регіонах завжди вважали одним із провідних чинників визнання його статусу в країні. Активний поступ різних галузей знань у другій половині XIX – першій третині XX ст., передусім дотичних усвідомленню функціонування природних систем і доквілля та місця в них людини, засвідчив високий творчий потенціал Слобожанщини (разом із Харковом як науковим й освітнім центром), що відповідав європейському рівню, а представників його академічного й університетського світу вважають науковою елітою.

Проблеми взаємодії природи й людини, функціонування «життєвого простору» (за Ф. Ратцелем) і «географічної площини», де разом з природними організмами існує людина, стали об'єктом гуманітарних досліджень наприкінці XIX ст. Це був період підвищеного інтересу до тих галузей знань, які допомагали людині опанувати навколишній світ. Так, у першій половині XX ст. розпочато формування теорії про зони природи (В. Докучаєв), концепту «культурний ландшафт» як окремого комплексу (Л. Берг, К. Зауер), концепції ноосфери (В. Вернадський), основи етно– (В. Богораз-Тан) і антропогеографії (Ф. Ратцель), медичної географії (О. Сисін), біосоціальної концепції (Л. Гумільов) тощо. У другій половині XX ст. обґрунтовують знання з культурної (етнічної) екології, предметом дослідження яких був механізм адаптації людини до природного оточення, а також поняття «культура життєзабезпечення».

Дослідження особливостей успадкування, засвоєння, репродукування наукових знань і навичок в окресленій культурній площині в часовому вимірі зумовлені, по-перше, потребою визнання факту їх самостійної цінності як суттєвого фрагмента культурної спадщини українців і, по-друге, необхідністю виокремлення їх позитивного конструктивного потенціалу, що може бути використаним прийдешніми поколіннями. У цьому і вбачаємо актуальність пропонованої теми.

Метою статті є аналіз досягнень науковців Слобожанщини як складника ціннісних критеріїв життєвого світу людини. Для досягнення мети передбачено розв'язання таких завдань: 1) окреслити низку наукових відкриттів як переходу до раціонально-інтелектуального світосприймання слобожан; 2) простежити регіональне становлення й розвиток різногалузевих досягнень харківських науковців.

Від другої половини XIX ст. наукові знання починали функціонувати в іншій парадигмі: крім потреби вирішення повсякденного існування людини, посилювався власне науковий інтерес до розв'язання тієї чи тієї проблеми. Початок активного розвитку агрономії – науки про закони землеробства, заходи щодо вирощування рослин, раціонального використання сільськогосподарських угідь, підвищення родючості ґрунтів – припав на другу половину XIX ст., і передусім завдячує успіху в природознавстві й біології. Організація продовольчої справи потребувала продуктивного використання землі, агрономічної допомоги населенню, на Слобожанщині кардинальні зміни відбувалися на тлі суттєвих досягнень у різних сферах. Передусім ідеться про відкриття в 1805 р. Харківського імператорського університету, засновником якого був В. Каразін – людина, надзвичайно талановита й обдарована (природознавець, агроном, хімік, астроном, статистик, метеоролог тощо). Невдовзі при університеті були засновані дослідницькі й наукові товариства,

відкрита ветеринарна школа, клініка, астрономічна обсерваторія, ботанічний сад, бібліотека, музей природи. Університет зацікавлював талановитих, енергійних людей. Таким виявився професор ветеринарії Гессенського університету (Німеччина) Франц Пільгер, який у 1806 р. запропонував відкрити при університеті ветеринарне відділення. Крім того, йому належала ідея, метою якої було створення дослідної ферми висівання кормових трав для раціональної організації скотарства й конярства. Це здійснилося лише в 1847 р., коли було створено Харківську навчальну ферму (с. Мала Данилівка, нині – Дергачівський р-н Харківської обл.).

У 1908 р. була створена Харківська сільськогосподарська станція, наступного року перейменована на Харківську селекційну станцію. Її першим директором був науковець-агроном П. Будрін. Працюючи на Харківщині, він створив підвалини сортовипробування та селекції зернових, зернобобових культур для виведення найбільш якісних зразків. У 1910 р. порушив проблему селекції нових сортів культур ярої та озимої пшениці, вівса, проса, ячменю, кукурудзи. Уперше розмноження насіння елітних сортів в Україні організував активний член Харківського товариства сільського господарства й сільськогосподарської промисловості В. Юр'єв [6, с. 166].

Від 1914 р. розпочалася історія наукової діяльності Харківського національного аграрного університету –

найдавнішого аграрного вищого навчального закладу в Україні. Він був заснований у жовтні 1816 р. в м. Маримонті (передмістя Варшави) як інститут земельного господарства, у 1862 р. його було переведено до Ново-Олександрії (Пулави) Люблінської губернії. Упродовж 1892–1895 рр. обов'язки директора інституту виконував професор Санкт-Петербурзького університету, відомий природознавець В. Докучаєв, який уперше сформулював основні положення наукового ґрунтознавства, заклав підґрунтя відновлення природи. Ідейним творцем організації сільськогосподарської дослідної справи в регіоні наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. вважають професора кафедри агрономії Харківського університету А. Зайкевича. Загалом від 1881 р. до 1902 р. він заснував 37 дослідних полів, завдяки роботі на яких накопичувався досвід з різних питань рослинництва. А. Зайкевич був автором першої методики здійснених досліджень в агрономії (1892 р.), інноваційного способу внесення добрив у рядки під час посіву цукрового буряку. Видатний науковець-енциклопедист С. Франкфурт був ініціатором створення Мережі дослідних полів (на противагу лабораторним спостереженням). Його вважають засновником першої в імперії агрохімічної та контрольно-насіннової лабораторії; автором ідеї визначення оптимальних норм висіву озимої пшениці. Саме він залучив до наукового обігу поняття «культура насіння».

Метеорологія стала об'єктом дослідження ректора Харківського університету В. Каразіна, який є автором концепції (це був 1817 р.), згідно з якою явища погоди охоплюють всю земну кулю, а тому для подальших дослідів потрібно розташувати точки спостереження на всій земній поверхні. У 1818 р. саме В. Каразін запропонував план організації Державного метеорологічного комітету, куди, за його задумом, повинні були надходити матеріали, аби обробляти результати спостережень метеорологічних станцій, розташованих у різних місцях країни. Основною метою цієї організації науковець вважав допомогу хліборобам: запобігання неврожаїв, сприяння розвитку торгівлі, мореплавства, військового мистецтва, а також можливого передбачення неврожаю для вживання відповідних заходів.

У грудні 1919 р. в Харкові було створено Гідрометеорологічний комітет УРСР, і майже водночас – Науково-дослідний гідрометеорологічний інститут на чолі з І. Касьяненком; у 1920 р. Харківська обсерваторія однією з перших розпочала запуск куль-пілотів, а вже в 1923 р. існувала об'єднана куль-мережа. У листопаді 1921 р. було створено Українську метеорологічну службу (Укрмет), а за місяць – підсекцію сільськогосподарської метеорології. Окремо формували службу погоди, гідрології, кліматології, земного магнетизму й атмосферної електрики. За ініціативи О. Вангенгейма, першого голови Гідрометеорологічного комітету, у 1930 р. було організовано Бюро

погоди, він же був засновником Харківського інженерного гідрометеорологічного інституту (ХГМІ) (1932 р., з 1946 р. Харківський гідрометеорологічний технікум). Треба зазначити, що в 1934 р. сам О. Вангенгейм, його перший заступник І. Крамалій і багато інших працівників Бюро погоди були звинувачені в контрреволюційній діяльності (одна з вірогідних причин – падіння стратостата у вересні 1933 р.) і репресовані.

Ще до 1860 рр. ветеринарія як наукова галузь перебувала на початковій стадії розвитку. Між тим, епізоотії спалахували з критичною періодичністю й мали катастрофічні наслідки: без худоби залишалися цілі села. Лише в 1860 р. був затверджений «Комитет об улучшении ветеринарной части и о мерах к прекращению скотских падежей в империи» (проіснував до 1868 р.). На Слобідській частині України періодом формування вищої ветеринарної освіти вважають 1805р., коли в Харківському університеті було відкрито кафедру лікування тварин. Від 1873 р. в Харкові вже функціонував Харківський ветеринарний інститут, реорганізований з ветеринарного училища.

Лікування тварин на Слобожанщині в другій половині XIX – на початку XX ст. зосередилося на методах і засобах делокалізації та ліквідації епізоотій [3, с. 234]. Професор ботаніки Харківського університету Л. Ценковський винайшов і практично випробував протисибіркові щеплення (через рік по відкриттю Луї Пастера), заснував бактеріологічну станцію, де виготовляв вакцини проти

сибірки (так звана «вакцина Ценковського»). Сподвижниками були його учні: І. Садовський (боротьба з епізоотіями сибірки) і О. Шалашников (учення про кровопаразитизм) [1, с. 12]. У 1922 р. на базі губернської ветеринарної бактеріологічної станції було створено Український інститут наукової та практичної ветеринарної медицини (на сьогодні – Національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини») – перший спеціалізований заклад, метою якого було вирішення науково-практичних завдань ветеринарного забезпечення тваринництва. Від 1925 р. його очолив М. Агаллі – випускник Харківського ветеринарного інституту, який працював на бактеріологічній станції, а пізніше став завідувачем кафедри епізоотології та клініки інфекційних хвороб. Він був висококваліфікованим фахівцем з проблем імунізації худоби проти чуми, очолював також відділ вакцин і сироваток в Інституті. Проте наприкінці 1930-х р. органи ГПУ «розкрили діяльність» так званої загальноукраїнської контрреволюційної організації ветеринарів і бактеріологів із центром в Інституті, який очолював М. Агаллі. За цією «справою» було засуджено 17 науковців – найкращих представників практичної та наукової ветеринарії, 6 з них – з Інституту, зокрема і його директора. Їх було звинувачено в підготовці проти СРСР бактеріологічної війни (за допомогою поширення патогенних мікробів: холери, тифу, дизентерії, гангрені, сибірської виразки). Друга хвиля репресій щодо

співробітників Інституту припала на 1937–1938 рр., тоді заарештували 10 науковців разом з директором І. Фірсовим [5].

Отже, справжній прорив було зроблено насамперед у природничих науках, основним було впровадження нових напрямів дослідження, відкриття законів функціонування природних систем. Науковці розпочали формування об'єктивних наукових законів і принципів (зокрема екологічних), які б дозволили людині усвідомити різноманітні природні процеси.

Перспективним вважаємо подальші дослідження різногалузевих досягнень харківських науковців, що сприятиме аналізу об'єктивних наукових законів і принципів (зокрема екологічних), які вможливили усвідомлення людиною різноманітних процесів Буття.

ДЖЕРЕЛА

1. Вакулик В.В. Організаційно-правові підстави земської ветеринарної справи у Наддніпрянській Україні кінця ХІХ-початку ХХ століть і вплив місцевих умов на їх застосування // Науково-технічний бюлетень НДЦ біобезпеки та екологічного контролю ресурсів АПК. Т.2. №1, 2014. С.6 – 15.

2. Два століття вивчаємо землю. З історії кафедри фізичної географії та картографії. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://physgeo.univer.kharkov.ua/about/history/>. Назва з екрана.

3. Журнали очередного Харьковского губернского земского

зібрання с 3 по 17 декабря 1897 г. включительно, с приложениями к ним и экстренного 15 июня 1897 г. / Харьковское губернское земское собрание . Харьков: Паровая типография и литография Зильберберг, 1898 . XVI, 503 с.

4. Зновенко О. В. Історія створення Луганської метеорологічної станції [Електронний ресурс] // XIX Сумцовські читання: Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства. Харків, 2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://museum.kh.ua/academic/sumtsov_conferece/2013/article.html?n=849.

5. Королев А. Г. Институт научной и практической ветеринарии Наркомзема УССР в годы репрессий. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://inb.dnsgb.com.ua/2007-3/07kagugr.pdf>. Назва з екрана.

6. Ткаченко С. С. Науково-дослідна та просвітницька діяльність Харківського товариства сільського господарства і сільськогосподарчої промисловості у кінці XIX – на початку XX ст. // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Темат. вип.: Історія науки і техніки. Харків : НТУ «ХПІ». 2011. № 20. С. 162 – 171.

Черняков Д.
*студент 2 курсу ДВНЗ «ДДПУ»
філологічного факультету українсько-
англійського відділення*

ДЕЯКІ ВІХИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТУ

У пропонованій розвідці порушено проблему виокремлення образу сучасних українців, які, незважаючи на те, що з певних причин розкидані по всьому світі, намагаються зберегти свою національну самобутність на теренах різних країн світу.

Автор апелює до особливостей української ментальності, до тих важливих чинників національного характеру, які дозволяють українцям, з одного боку, долучатися до світових цінностей, а з другого, – не відмовлятися від надбань свого роду.

Ключові слова: *глобалізація, духовно-моральні принципи, процеси інтеграції, патріот, освіта, знання.*

В пропонуваній статті поднята проблема виділення образу сучасних українців, котрі, незважаючи на те, що по певних причинах розкидані по всьому світу, намагаються зберегти свою національну самобутність на території різних країн світу.

Автор апелює до особливостей української ментальності, до тих важливих факторів національного характеру, котрі дозволяють українцям, з однієї сторони, долучатися до світових цінностей, а з іншої, – не відмовлятися від досягнень свого народу.

Ключевые слова: *глобализация, духовно-нравственные принципы, процессы интеграции, патриот, образование, знания.*

The proposed intelligence raises the issue of isolating the image of modern Ukrainians, who, despite the fact that for some reason

scattered around the world, are trying to preserve their national identity in different countries.

The author appeals to the peculiarities of the Ukrainian mentality, to those important factors of national character that allow Ukrainians, on the one hand, to join the world values, and on the other – not to give up the achievements of their kind.

Keywords: *globalization, spiritual and moral principles, integration processes, patriot, education, knowledge.*

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття ознаменувався широким процесом розпросторення українців практично по всьому світі, особливо в умовах долучення нашої держави через Угоду про асоціацію України з ЄС до великого європейського простору, де сповідуються базові загально людські моральні принципи, які є доволі близькими для українців, проте мають і свої особливості. Тому при переїзді в іншу країну перед українською людиною, особливо молодю, постає дилема: повністю асимілюватися в культурно-історичних, світоглядних, ціннісних орієнтирах, чи все ж таки гармонійно поєднувати нове, незвичне зі свої рідним, успадкованим від дідів-прадідів.

Складність цієї роботи зумовлена також і тим, що новітній світ, навіть у своїй глобалізації, на жаль, і досі не має якогось цілісного уявлення про пересічного українця, бо все ще асоціюємося у світі з радянськими людьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на актуальність порушеної нами проблеми, у наукових студіях поки, на жаль, вона не має повного й усебічного дослідження. Деякі

питання окресленої нами проблеми розглянуто в працях педагогів, істориків, соціологів. Так, зокрема, перспективи українців на шляху до ЄС розглянув С.В. Чабаненко, євроінтеграційні перспективи нашої держави окреслила Я.А. Жаліло, над можливими національними втратами українців у прямуванні до Європи розмірковувала О.М. Караульна. Виховання національно-свідомого українця в процесі глобалізації світу вивчали О. Сушко та Г. Бондаренко. Особливо цінними в цьому сенсі вважаємо погляди Г.В. Строїнової, яка привернула увагу нашого суспільства до надзвичайно важливої сьогодні проблеми взаємостосунків між наймолодшими членами світового партнерства, у тому числі – до шляхів поживлення молодіжної дипломатії в період непростих глобалізаційних процесів.

Мета статті. У пропонованій розвідці маємо за мету дослідити основні критерії образу сучасного українця в умовах динамізації світового укладу, щоб збагнути, як уникнути абсолютної асиміляції в питанні наших базових ціннісних орієнтирів.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- схарактеризувати особливості глобалізації світу в контексті стирання національних цінностей;
- виявити шляхи збереження власної ідентичності в глобальному світі.

Виклад основного матеріалу. Ми живемо у великій та багатій країні, де можемо отримати якісну освіту, знайти цікаву роботу, створити власний бізнес тощо. Проте багатьом нашим співвітчизникам цього замало, вони все більше дискутують про те, чи є Україна Європою, чи не краще переїхати на постійне місце проживання кудись за океан.

Так, географічно ми знаходимося на теренах Європи. Але для реалізації своїх мрій багатьом молодим людям цього замало. Бо молодь керується своїми уявленнями про категорії добра і зла. Молоді люди часто замислюються над тим, чого вони можуть досягти у власній державі, що з часом зможуть передати своїм дітям. І в цьому контексті більш вигідно виглядають Європа та США. Не лише тому, що в цих країнах вищий рівень економічного життя. Молодих людей більшою мірою приваблюють цінності, серед яких почесне місце відводиться повазі до законів, які є безухильними для дотримання всіма громадянами тої чи тої країни.

Проте активний пошук українцями кращої долі за кордоном спонукає їх зіштовхнутися з проблемою деяких світоглядних відмінностей у різних країнах світу, які ведуть активну геополітичну боротьбу, породжуючи такі хвороби сучасності, як «відсутність інших або непотрібність милосердних взаємостосунків» (Дайсаку Інеда).

Аналізуючи думки кращих представників нашого суспільства та зважаючи на власний (поки що невеликий) досвід, можна стверджувати: кожен українець повинен вважати себе європейцем. Насамперед тому, що в Україні завжди з повагою ставилися до загальнолюдських моральних цінностей; як і в усіх країнах Європи, в Україні понад усе шанують свободу та незалежність; упродовж віків українці боролися й продовжують боротися за власну державність. Особливого вивчення потребує ідентифікація сучасного українця у світовому контексті, бо ще не всі сприймають нас як окремих народ, який вийшов із СРСР і наполегливо, крок за кроком, будує свою державу, яка намагається розвивати добросусідські відносини з усіма народами світу, але не знищувати при цьому свої фундаментальні духовно – моральні цінності, звичаї і традиції, свою мову, у яку так часто останнім часом проникають не завжди виправдані запозичення (на зразок челендж (є ж гарне українське слово виклик), дедлайн (укр. реченець, кінцевий термін), стейкхолдер (укр. роботодавець), булінг (укр. цькування) тощо), які цілком незаслужено, на наш погляд, витісняють питомі лексеми на позначення цих понятійних категорій.

Основною ознакою ідентифікації сучасного українця має бути освіченість – міцні знання та велика життєва мудрість, які дозволятимуть йому, як заповів нам Т. Шевченко, «і чужого

научатись, і свого не цуратись». А також толерантність, уміння працювати в команді, налаштованість на успіх розпочатої справи.

Особлива роль в ідентифікації українця на світових теренах відводиться молодому поколінню. Як цілком слушно, на наш погляд, зауважила Г. Строїнова, «за молоддю – майбутнє України, Європи і світу...» [4, с.97]. Для того, щоб воно було гідним, нам, майбутнім учителям потрібно спочатку самим навчитися з повагою ставитися до духовного надбання українського народу і разом із тим цінувати святині різних народів світу, щоб цьому згодом навчати підростаюче покоління.

Українці, які нестимуть у широкий світовий простір краші надбання нашого народу, здобувши міцні знання про історичні події різних країн світу, особливості побудови міжнародних відносин, опанують основи дипломатичної комунікації, побудованої на принципах етики, взаєморозуміння та взаємоповаги.

Висновки. Отже, можливості українців проживати, навчатися, працювати в різних куточках світу мають як свої переваги, так і низку викликів, подолати які можуть високо освічені, духовно-моральні, помірковано толерантні, небайдужі люди, для яких духовність, свобода, демократія – це цінності, які дозволяють зберегти свою ідентичність у непростих умовах глобалізації світу.

У перспективі дослідження – подальше вивчення шляхів ідентифікації в умовах новітнього світового укладу.

ДЖЕРЕЛА

1. Бондаренко Г.І., Сушко О.І. Ми є народ – єдиний, нероздільний. Методичний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2017. 115 с.

2. Жаліло Я.А. Євроінтеграційні перспективи України: від декларації до дії// Стратегічні пріоритети. 2009. №3(12). с. 129-135.

3. Караульна О.М. Можливі національні втрати України на шляху до євроінтеграції. – Європейський вибір України: минуле та перспективи: Матеріали учительських обласних педагогічних читань. Миколаїв: ОШПО, 2015. С. 45-50.

4. Строїнова Г.В. Молодіжна дипломатія в дії: міжнародне шкільне партнерство як складова входження України у європейський освітній простір. – Європейський вибір України: минуле та перспективи: Матеріали вчительських обласних педагогічних читань. Миколаїв: ОШПО, 2015. С.95-97.

Данилейченко І.С.,
здобувач магістерського рівня
вищої освіти ДВНЗ «ДДПУ»
м. Слов'янськ, Україна

Нестелєєва О.О.,
старший викладач кафедри
української мови та літератури
ДВНЗ «ДДПУ»
м. Слов'янськ, Україна

МОДЕРНИЙ ВИЯВ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ГАННИ ЧЕРІНЬ

Актуальною є тема еміграції (діаспори), коли багато талановитих людей опиняються за межами України, але не забувають те місце, де вони народилися, стають національними поетами, їх охоплює туга за Батьківщиною. Проза Ганни Черінь життєлюбна і життєствердна. Сучасний читач стоїть ніби перед своєрідним бар'єром, пов'язаним з мовними, психологічними і світоглядними розбіжностями, обумовленою формою буття. Більшість героїв оповіді – люди морально стійкі, чесні, порядні. Саме Ганна Черінь, як одна з представників діаспорної літератури намагається поєднати ці дві колії української літератури в один величезний світ мистецтва, жертвуючи інколи своїм спокоєм, часом, ризикуючи бути незрозумілою, але все таки не полишаючи цієї важкої каменярської роботи. Особливо актуальною ця проблема є сьогодні, коли в наше життя все більше та щільніше входить література так званої української еміграції, або діаспори. Якщо в поезії така розбіжність ще мінімальна, то в прозі відчувається дуже гостро і навіть загрозливо.

Ключові слова: індивідуальність, еміграція, публіцистика, діаспора, образ.

Актуальна тема еміграції (діаспори), когда много талантливых людей оказываются за пределами Украины, но не забывают то место, где они родились, становятся национальными поэтами, их охватывает тоска по Родине. Проза Анны Черинь – жизнелюбивая и жизнестверждающая.

Современный читатель стоит как бы перед своеобразным барьером, связанным с языковыми, психологическими и мировоззренческими разногласиями, обусловленными формой бытия. Большинство героев сочинений – люди морально устойчивые, честные, порядочные. Именно Анна Черинь, как одна из представителей диаспорной литературы пытается совместить эти две колеи украинской литературы в один огромный мир искусства, жертвуя иногда своим спокойствием, порой, рискуя быть непонятой, но все же не оставляя этой тяжелой работы. Особенно актуальной эта проблема является сегодня, когда в нашу жизнь все больше и плотнее входит литература так называемой украинской эмиграции, или диаспоры. Если в поэзии такое расхождение еще минимальное, то в прозе ощущается очень остро и даже угрожающе.

Ключевые слова: индивидуальность, эмиграция, публицистика, образ, диаспора.

The emigration (diaspora) is a topic theme about talented people who find themselves outside of Ukraine, but do not forget the place where they were born, become national poets, and later they are seized by longing for their homeland.

Anna Cherin's prose is life-loving and life-affirming. The modern reader stands, as it were, in front of a kind of barrier associated with linguistic, psychological and worldview differences due to the form of being. Most characters in her works are morally stable, honest and decent people. It is Anna Cherin, as one of the representatives of the diaspora literature, who tries to combine these two tracks of Ukrainian literature into one huge world of art, sometimes sacrificing her calmness, sometimes risking being misunderstood, but still not leaving this hard work. This problem is especially urgent today, when the literature of the so-called Ukrainian emigration, or diaspora, is entering our life more and more densely. If in poetry such a discrepancy is still minimal, then in prose it is felt very sharply and even threateningly.

Keywords: individuality, emigration, journalism, image, diaspora.

Тема патріотизму простежується у всіх збірках Ганни Черінь. На жаль, не всі автори звертаються до національної літератури, тобто органічної якості художньої літератури певного народу. Ця література сьогодні є актуальною та витворюється системою змістових і формальностильових особливостей, притаманних творам письменників певної нації. Якщо народів властива певна сукупність етнічно-психічних ознак, то вони обов'язково відіб'ються на духовному світі письменника, позначаться на його мисленні, результатах творчості. Метою публікації є дослідження публіцистичних праць письменниці емігрантки та пошук їх місця у контексті діаспорної літератури. Дослідженням творчості Ганни Черінь займалися такі науковці (В. Давиденко, М. Рябчук, П. Сорока, Д. Штогрин).

Аналізуючи творчість Анни Черінь, потрапляєш крок за кроком закордон. Узявши в руки книжки «Їдьмо зі мною», «Їдьмо зі мною знов», «Мандри», «Навколо світу», вирушаєш «подорожувати» разом з Ганною. Перед нами постають різні країни, де герої – це живі люди. Публіцист проводить нас від однієї країни до іншої. Чимало місця відводить вона українським проблемам, майже все порівнюючи з Батьківщиною. У збірці «Їдьмо зі мною знов» мандри починаються з Гаваїв, Черінь побувала у Лондоні, Китаї, Токіо, Перу, Римі, Австралії, де закінчується її подорож. Ганна дуже цікаво розмежовує і водночас поєднує два поняття – «письменник» і «мандрівник».

З першими прозовими оповіданнями Ганна Черінь виступила у періодиці ще 1950 р., однак окремою книжкою вони з'явилися тільки через довгих 40 років. У передмові до цього видання письменниця зауважує: «Справа в тім, що я добирала матеріал так, щоб кожна книжка була якомога однорідною, а не вінегретною: дитячі твори – до дитячих, вірші до віршів, гуморески до гуморесок...» [4, с. 3].

У літературі досить типовою є ситуація, коли поет з перебігом часу пробує свої сили у прозі, адже літа до «суворої прози схиляють». Але рідко зправді обдарованому поетові щастить заявити про себе вагомо у прозових жанрах. Ганна Черінь у цьому плані являє щасливий виняток [7, с. 23].

Приваблює те, як письменниця майстерно ліпить образи, створює живі неповторні типи. Подаючи розгорнуту характеристику своїх героїв, Ганна Черінь цікавиться усім, що допомагає багатогранному розкриттю образу, не нехтує жодним із аспектів. Вона зосереджує увагу на внутрішніх порухах душі, описах зовнішності, вміння вести діалог, поведінці, виразі очей тощо. Часто письменниця демонструє рідкісне уміння змалювати образ двома – трьома штрихами, сказати про людину найсуттєвіше, найхарактерніше, і в такому контексті, що перед внутрішнім зором одразу виростає жива людина. «Це був високий, засмаглий юнак з поставою легкоатлета, чорнобровий, вогнеокий...» [4, с. 67].

Одним з найвагоміших досягнень письменниці є її роман «Слово». В романі письменниця охоплює великий проміжок часу починаючи з передвоєнних років далі роки другої світової війни і закінчується оповідь подіями в концентраційних таборах Воркути. Часовий діапазон визначає зміст, тематику та проблемність більшості творів авторки, але навіть у романі Ганна зберігає поетичний стиль, він без натуги відчувається і в сюжетній тканині, в художніх засобах, і навіть у назві твору. У романі багато аутентичного матеріалу, бо на долю самої авторки випали складні роки, які і обумовлюють певні події громадського та суспільного життя, наряду з цим роман відбиває у собі певну хронологію повоєнного буття українців-емігрантів, вияскравлюють їхні труднощі, побутове влаштування, родинні інтереси, ставлення до батьківщини. Поруч з цими сірими, буденними темами постає найщедріша тематика кохання, що часом починається з випадкової зустрічі.

Роман «Слова», зраджує тонку інтуїцію авторки, що зуміла відтворити радянське життя так, що в читача не виникає сумніву в автентичності переживань героїв роману. Авторка намагається знайти бодай «крихти щастя», зворушливо змальовує скупі радощі закоханих українських молодят на чужині [4, с. 7]. Визначальним та характерним для письменниці є вміння так словом висвітлювати буденність, що споглядаєш її такими «цікавими очима», і здається все таким радісним, гарним, як щастя [6, с. 75].

Яскравим та багатогранним є образ самотності, тут прозорий смуток, невиразна мрія чергуються з легкою й лагідною усмішкою і навіть кепкуванням над собою. Знаходимо відбиток в обличчі героїні «одна й самотня в чужому місті», й сподівається зустріти когось «призначеного», можливо отого «широкоплечого чоловіка», що «не відіграв ніякої ролі в люстрі її життя» [6, с. 65].

Характерною рисою оповідань Черінь є наявна присутність образу оповідача, який здебільшого асоціативно поступово вводить читача у світ твору, зріднює його з діючими персонажами, допомагає проникнутися їх болями, тривогами чи радощами: «Мені більш не схотілося жити. І я вирішила вмерти. Не можу сказати, що хотіла на себе руки накласти. Вірила в Бога й боялася гріха – самогубство було мені завжди страшне й осоружне. Але я впіймала себе на тім, що переходила вулицю на червоне світло й не втікала, коли на мене несамовито трубили авта». [4, с. 56].

Прикметною особливістю образотворення Ганни Черінь є вміння вкрасити гумористичний відтінок, помітити і передати у людині щось смішне, комічне, але таким чином, що це не принижує її людської гідності, а ніби висвічує з середини веселим іронічним блиском, доповнюючи живописні подробиці особливим відтінком – нюансом. Не може не захопити й те, що авторка, будучи відірваною від рідної землі, так тонко і вірно передає атмосферу, яка панувала в тогочасній Україні. Важливу функцію в оповіданнях авторки виконує образ оповідача – завжди щирого,

розумного і винятково відвертого. Форма розгортання теми здебільшого асоціативна. Це дає змогу поступово ввести читача у світ твору, зрівняти його з діючими персонажами, проникнути ся їх болями, тривогами чи радощами. Разом з тим у пейзажах Черінь є щось від фольклорних джерел, глибоко первісне, язичницьке, вловиме у самій тональності оповіді.

Їй дорікали за відстороненість від національно-політичних проблем, але вона вперто шукала тієї поетичної тональності, яка б відповідала українській ментальності і сутності поезії, що має власні закони і мову. Отже не дивно, що багато читачів у діаспорі знаходили у творах Ганни Черінь відбиття свого духовного світу, її поезія допомагала таким справлятися із сум'яттях розкиданих чужиною настроїв і почувань, залишаючись своєчасною та актуальною і для читача суто українського.

ДЖЕРЕЛА

1. Давиденко В. Ганна Черінь і її творчість / В. Давиденко // Свобода, 1968 - №3(8), С.45-49.
2. Рябчук М. Поезія серед зими / М. Рябчук // Слово і час, 1991, С.42
3. Улас Самчук. Плянета Ді-Пі / У. Самчук // Вінніпег, 1979, 318 с.
4. Черінь Ганна. Мандри / Г. Черінь // Київ: Всесвіт, 1994, 220 с.
5. Черінь Ганна. Зелень моря / Г. Черінь // Чикаго, 1981, 143 с.
6. Черінь Ганна. Крещендо / Г. Черінь // Блумберг, Заграва, 1949, 233с.
7. Штогрин Д. Силуети письменниці // Черінь Ганна. Слова. / Київ: Оберіг, 1991, С.22-27.

Сергеева В. В.

здобувач I (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності: 014 Середня освіта (Українська мова і література) ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Україна

НАВІЩО КРАЇНІ ПОТРІБНА КУЛЬТУРА

Метою статті є розкриття формування культурних цінностей громадян України. Розглянуто елементи культури українського народу. Визначено вплив культури на суспільство.

Ключові слова: культура, етнографія, мистецтво, побут, обряди

Целью статьи является раскрытие формирования культурных ценностей граждан Украины. Рассмотрены элементы культуры украинского народа. Определено влияние культуры на общество.

Ключевые слова: культура, этнография, искусство, быт, обряды

The purpose of the article is to reveal the formation of cultural values of citizens of Ukraine. The elements of the culture of the Ukrainian people are considered. The influence of culture on society is determined.

Key words: culture, ethnography, art, everyday life, rituals

Багато хто звик думати про культуру країни, як про мову або національний одяг (для України це ті самі шаровари та буси на шії). Але в сучасному світі культура – це зовсім інше . Можна сказати, що це розвиток, наука, мистецтво, література, преса,

музика, кіно, технології. До культури можна віднести й наші цінності: духовні, естетичні, моральні. Україна має багато відомих письменників, акторів, журналістів, музикантів, науковців, які відомі на весь світ своїми досягненнями, і саме вони створюють культуру нашої країни. Якщо раніше люди вважали, що до культури кожної країни належить її мова, побут, звичаї й традиції, то зараз культуру розглядають з точки зору творчості. Тому що уявити свою країну без поетів і письменників, архітекторів і наукових діячів не зможе жоден член суспільства. Якби ці знамениті тепер люди свого часу не відповіли собі на питання, що таке культура, то народ був би позбавлений багатьох своїх цінностей. Культура надбання кожної країни – це її серце, без якого подальший духовний розвиток неможливий.

Метою статті є розгляд культури в сучасному світі та потреба її в кожній країні. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: розглянути, що належить до культури країни в сучасному світі; проаналізувати потребу культури в кожній країні світу. Проблемою дослідження є недостатньо вивчене відношення творчості до культури країни. Для реалізації поставленої мети і завдань застосовано емпіричний та теоретичний методи. Наукова новизна статті полягає в тому, що було проаналізовано й розглянуто культуру в сучасному світі.

У праці Дмитра Антоновича «Українська культура» культурою вважають усе, що має людина чи громада людей не від

природи, а вже від власного розуму і власної творчості, як у царині матеріальній, так і в духовній, у царині громадського життя, звичаїв та побуту. Можна сказати, що культура не дається кожній країні, для того, щоб створити свою культуру, суспільство повинно багато працювати, щоб досягти своєї мети. Висока культура українського народу зумовлюється тим, що він протягом тисячі років свого історичного життя активно сприймав культурні впливи від безлічі тих народів, що протягом тисячоліть переходили через українську землю або входили в стосунки чи межували з українською територією. Україна мала не тільки сприймати культурні здобутки інших народів широкого світу, але й мала змогу сприйняти культурний матеріал, пристосувати його до свого вжитку, і в такий спосіб дати йому своє власне оригінальне, національне забарвлення та світовий культурний чинник обернути на чинник національної культури.

Українську культуру неможливо уявити без письменників. Дійсно, у нашій країні можна знайти багато талановитих письменників, які стали відомими на весь світ. Майстри пера в Україні здавна поєднували творчість із громадською діяльністю, працювали на різних посадах. До найвідоміших українських письменників можна віднести Т. Г. Шевченка, Г. С. Сковороду, І. Франка, П. А. Куліша, О. Кобилянську, П. Мирного, М. П. Старицького та інших. Вони були не тільки авторами відомих нам творів, а й борцями за долю українського народу та в

своїх творах закликали суспільство боротися за краще майбутнє. Неможливо уявити культуру України без віршів Шевченка й Франка, без творів Сковороди та пісень Старицького, які, до речі, стали народними та відомими не тільки в нашій країні. Твори цих письменників насичені духом українського народу, у них ми можемо побачити звичайне селянське життя українського народу, які автори зображують, не ідеалізуючи, відтворюючи історію своєї країни, щоб майбутнє покоління, читаючи їх твори, відтворювала картину минулого Батьківщини.

Віднести до культури країни можна також національний театр передреволюційного періоду, який виховав таких видатних акторів, як М. Садовський, П. Саксаганський, М. Заньковецька. Цей театр формувався у важкі часи та, можливо, саме він зберіг культуру українського народу. Українські актори були великими патріотами, тому вистави вони ставили українською мовою, зображуючи при цьому український побут та звичаї. Зображуючи все українське, вони прагнули, щоб народ не забував свою історію та рідну мову.

Українська земля є батьківщиною багатьох визначних учених і культурних діячів, що зробили неоціненний внесок до розвитку світової науки й культури . До видатних вчених українського походження можна віднести Миколу Амосова, Сергія Корольова, Івана Пулюя, Ігоря Сікорського. Наприклад, Ігор Сікорський розробив проект диво-машини, яка літає, і відома нам як

гвинтокрил. Під керівництвом Сергія Корольова було запущено міжконтинентальну балістичну ракету, перший штучний супутник Землі та перший політ людини в космос. Микола Амосов перший у світі ввів у вживання протезування клапанів серця, що мають антитромботичні властивості. Іван Пулюй створив X-промені, які увійшли до золотої скарбниці світової науки й техніки та застосовуються нині не лише в медицині, а й у багатьох інших сферах життя.

Не можна не згадати й про побут українців, їхні звичаї та обряди. Це, напевно, є осередком культури українського народу. Велике значення для утвердження національної самосвідомості українців мали народні звичаї, обряди, традиції святкування, які були невід'ємною частиною повсякденного життя й стали засобом збереження української ідентичності. Вони відображають не тільки етнічну своєрідність, але й естетичні, моральні цінності, ментальність, історію. Звичаї українського народу пов'язані з традиційним світоглядом, який складався протягом багатьох століть і зберіг ознаки дохристиянських вірувань. Зі зміною умов життя змінювались й традиції святкування, відбувалась постійна трансформація обрядових дійств, деякі їхні елементи зникали, замінювались іншими, але їхній основний зміст та сакральний сенс збігалися. Обряди українців охоплюють усе життя людини від народження до смерті: пологи, запросини баби-повитухи, хрестини, дівування, заручини, весілля, поховання. Також обряди

мали всі сфери людської діяльності та сільського господарства: заклик весни, веснянки, перша борозна, зажинки, жнива, обжинки, Спас тощо). Українські обряди та звичаї письменники зображували у своїх творах для того, щоб читачі знали культуру свого народу та бачили її багатогранність. Не можна уявити культуру нашого народу й без національного одягу українського народу. Характерними рисами традиційного українського одягу є простота фасону, у якому поєднується краса та практичність, оздоблення великою кількістю яскравих декоративних елементів та гармонійне доповнення оригінальними аксесуарами. Для чоловічого костюму були характерні суворі геометричні орнаменти, які символізували мужність та сміливість, а український жіночий одяг прикрашався витонченими візерунками зі складними сплетіннями ліній. Дитяче вбрання розшивалося дещо простим орнаментом. Не можна не згадати про те, як український народ прикрашав свої хати яскравими візерунками. Кожний символ цього візерунку мав особливе значення.

Мова в нашому житті створює не тільки думки, але й творить культуру народу й сам народ. Саме за допомогою мови ми можемо диференціювати народи нашого світу. Мова робить кожен народ унікальним і неповторним. Український народ також має свою унікальність, бо наша мова вважається наймилозвучнішою у світі після італійської. Не випадково, що українські пісні такі співучі й гарні.

Отже, з усього вищезазначеного ми можемо зробити висновок, що культура є невід’ємною частиною кожної країни. Чи можемо ми уявити Україну без її багатогранної культури? Без культури всі нації стануть однаковими: якщо в українців забрати вишиванки та одягнути їх у звичайну білу сорочку, то з першого погляду ми не зрозуміємо, хто перед нами стоїть: українець чи француз. А чи можна уявити життя без старовинних звичаїв та обрядів? На мою думку, таке життя було б похмурим, і звичайний робочий день не відрізнявся б від свят. Не слід забувати й про письменників та науковців України, адже саме вони творять культуру країни, усього світу. Кожній країні потрібна культура, бо культура окремої країни робить її унікальною та неповторною.

ДЖЕРЕЛА

1. Бездробний Ю., Козирський В., Шендеровський В. Видатні українські вчені у світовій науці : Стислий довідник . К. : ТОВ «Праймдрук», 2012. 107 с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу. К.: Оберіг, 1991.
3. Музальов О. О. Культурологія : навчальний посібник для учнів, студентів і викладачів. Львів:, 2012. 185 с.
4. Українське народознавство: Навч. посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчива. Львів: Фенікс. 1994. 608 с.

Грабар Н.Г.,
доктор наук із соціальних комунікацій,
професор кафедри культури, спорту
та туризму ХНТУСГ

України, м. Харків

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ АУТОКОМУНІКАЦІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У сучасних умовах в навчальних закладах актуалізується індивідуальна робота зі студентами. Зазначено, що через аутокомунікацію формуються особистісні основи, вона становить механізм розвитку індивідуальних особливостей світосприйняття, є джерелом виявлення проблем, пов'язаних із перспективним становленням особистості.

Ключові слова: аутокомунікація, спілкування, діалог, студенти.

В современных условиях в учебных заведениях актуализируется индивидуальная работа со студентами. Отмечено, что через аутокомунікацію формируются личностные основы, она составляет механизм развития индивидуальных особенностей мировосприятия, является источником выявления проблем, связанных с перспективным становлением личности.

Ключевые слова: аутокомунікація, общение, диалог, студенты.

In modern conditions, individual work with students is being actualized in educational institutions. It is noted that personal foundations are formed through autocommunication that constitutes a mechanism for the development of individual characteristics of the world perception. It is a source of identifying problems associated with the future formation of a personality.

Key words: autocommunication, communication, dialogue, students.

У сучасному світі соціокомунікаційні умови, у яких здійснюються складні процеси передачі – засвоєння – творення соціального досвіду людства, змінюють людські відносини, зокрема спілкування. Беззаперечною є думка, що спілкуватися стали більше, адже цьому сприяють нові технології (телефонія, інтернет і т. ін.). Відтак відчутні проблеми, адже відбувається втягнення людини в тотальну комунікацію, де вона одержує значні навантаження, формується тенденція затратного відтворення своїх власних ресурсів, а це в свою чергу дає негативний ефект і для системи комунікації в цілому. Необхідно зберегти свої ресурси і виробити досвід збалансованого існування. Зокрема, О. Ярославцева вбачає це в прояві вдосконалення процесів аутокомунікації, що потім позначиться на всій глобальній системі комунікативних взаємозв'язків [6].

В умовах сьогодення, коли навчальний процес через епідеміологічну ситуацію зазнав змін (дистанційна або змішана форма), значно актуалізується індивідуальна робота. У процесі навчання частіше звертаємося до внутрішнього «Я». Як зазначав М. Бахтін: «Ведь воспринимает чужое высказывание не бессловесное существо, а человек, полный внутренних слов. Все его переживания, так называемый апперцептивный фон, даны на языке его внутренней речи и лишь постольку соприкасаются с воспринимаемой внешнею речью» [1, с. 412]. Можливо тому, варто звернути увагу на методіку аутокомунікації, адже її часто

пов'язують з періодом активної самосвідомості людини, який співпадає з навчанням у ЗВО. А сучасний викладач повинен відстежувати змінами, що відбуваються в науці і суспільстві, відповідати вимогам вміло поєднувати сучасні технології з традиційними формами навчання.

Вважається, що першим поняття «аутокомунікація», що означає збіг адресата і адресанта, запропонував Ю. Лотман [4]. Людина вступає в аутокомунікацію, коли у неї виникає якась потреба, яка визначає що, навіщо і чому людина хоче повідомити сама собі (хоча сама вона може цього і не усвідомлювати). В аутокомунікативній ситуації людина одночасно є і комунікатором, і реципієнтом, тобто взаємодіючі сторони поєднуються в одній особі.

Аутокомунікація – природна умова психологічної активності людини, постійне спілкування з самим собою, що приводить при певних обставинах до внутрішньоособового конфлікту. Тому аутокомунікацію більшість вчених розглядає за психологічним аспектом. Так, О. Бодальов, включивши в об'єм спілкування ззовні спостережені прояви аутокомунікації, істотно розширив поняття спілкування і відзначив його складність, на яку раніше дослідники не звертали увагу. Аутокомунікація підрозділяється ним на різні види, залежно від того, з ким або з чим людина взаємодіє. Видами аутокомунікації є: розмова із значимими людьми, які пішли з життя, з героями витворів мистецтва, з Богом, з самим собою, з

тваринами, технікою і навіть з місцями, де людина колись жила [2].

В. Мацута з'ясувала встановлення функціонального зв'язку аутокомунікації з міжособовим спілкуванням: переживання комунікативного стресу ініціює внутрішній діалог, в якому людина прагне зняти емоційну напругу, подати собі підтримку і проаналізувати ситуацію [5].

Отже, дослідники схиляються до особливої ролі діалогу, який сприяє формуванню навичок комунікативної діяльності, творчості. Викладач, як професіонал та уважний наставник, має підходити до кожного студента індивідуально, розвивати, розширювати його освітній потенціал та загальнокультурні інтереси. При діалоговому спілкуванні від педагога необхідно: підбадьорення, порада, підтримка, а від студента: уважність та відповідальність. На це особливо слід звертати увагу при роботі з іноземними студентами, представниками інших культур, традицій, вірувань.

Можна сказати, що аутокомунікація «дає» матеріал для роботи свідомості особистості. Під час аутокомунікації є можливість звернутися до самого себе в різних ситуаціях: наприклад, в ситуації спілкування з дорослими в дитинстві, в ситуації спілкування з друзями або колегами у сьогоденні, в ситуації самоспостереження і самоаналізу і т. ін. [3]. Така ситуація спостерігається і під час читання. Зазначимо, що найчастіше методика аутокомунікації розкривається при читанні художньої

літератури. Зокрема, література минулого навчає бачити людей зсередины. Читаючи, кожен переживає за того героя, якому симпатизує, дії якого співзвучні власному характеру, ніби розмовляючи з ним.

Під час вивчення курсу «Історія української культури» студентами ХНТУСГ викладачі кафедри культури, спорту та туризму намагаються поглиблено знайомити студентів із творчістю українських письменників. Адже, популярність сучасних українських письменників нині стає очевидною, про що свідчить читацький форум в інтернеті.

Щоб активізувати читання серед студентів, пропонуємо читання по колу книг декількох українських письменників, які є в нашій бібліотеці (І. Роздобудько, Люко Дашвар, С. Жадан, В. Лис, С. Талан, В. Шкляр та ін.), з обов'язковим обговоренням чи написанням відгуку про прочитане. З'ясувалося, що книги читаються і викликають різні думки. Безсумнівно, книга – це той ресурс, в якому відбувається дивовижний енергообмін між читачем і автором. Процес читання як діяльність – це творче відображення книги у свідомості читача. На відміну від сприйняття читання має не репродуктивний, а творчий початок – народження нового знання, нових образів, нових думок, нових аналогій на основі тексту. Вищезазначене налаштовує на думку, що у творчому читанні студенти є співтворцями, співавторами книги, а не споживачами інформації, пасивними об'єктами

освітньо-виховного впливу. Головне – організувати процес так, щоб читання сприяло розвитку особистості і від цього вона відчувала потребу в читанні як джерела подальшого розвитку.

Отже, теоретичний аналіз аутокомунікації дає підстави розуміти її як процес особистої комунікації, що має особливу форму взаємовідносин із самим собою. Через аутокомунікацію формуються особистісні основи, вона становить механізм розвитку індивідуальних особливостей світосприйняття і джерелом появи проблем, пов'язаних з перспективним становленням людини в світі. Викладачі ЗВО, повинні всіляко надавати можливість культурному спілкуванню молоді, вносити нові форми співпраці.

Нині індивідуальний підхід пронизує всю систему теорії, методики і організації роботи зі студентами. Особливо важливе завдання педагога – підтримати бажання молоді спілкуватися, використовуючи різноманітні форми та методи, зокрема методику аутокомунікації. Викладачеві важливо відчувати, яку літературу варто рекомендувати для читання, адже молоді властиво знаходити в світі щось відповідне для себе, щось актуальне, що визначається його цінностями й буттям, життєвими орієнтирами і виступає предметом пізнання.

ДЖЕРЕЛА

1. Бахтин М.М. Тетралогия. М.: Лабиринт, 1988.
2. Бодалев А. А. Личность и общение. М. : Педагогика, 1983. 272 с.

3. Грабар Н.Г. Використання методики аутокомунікації в системі індивідуальної роботи бібліотек вищої школи / Н. Г. Грабар // Вісн. Кн. палати. 2013. №9. С. 12–15.

4. Лотман Ю.М. Автокоммуникация: «Я» и «Другой» как адресаты (О двух моделях коммуникации в системе культуры) // Лотман Ю.М. Семиосфера. СПб.: Искусство, 2000. С. 159–165.

5. Мацута В.В. Аутокоммуникация человека: функциональный аспект : автореф. дис.. ... канд. псих. наук / Мацута В. В.; Томский гос. ун-т. Томск, 2010. 16 с.

6. Ярославцева Е.И. Человек в перспективе сетевой парадигмы (опыт синергетического подхода) : монография. М. : Динтер, 2007. 235 с.

Brahina T. M.,
*Associate Professor of the
Department of Culturology,
Kharkiv State Academy of Culture
Kharkiv, Ukraine*

Brahin Y. A.,
*Associate Professor of the
Department of Culture, Sports
and Tourism, Petro Vasilenko
Technical University of
Agriculture
Kharkiv, Ukraine*

CONCEPTUAL DIMENSIONS OF “WELTANSCHAUUNGEN” IN C. GEERTZ’ INTERPRETIVE ANTHROPOLOGY

Автори розглядають метод і конституцію понять інтерпретативної антропології К. Гірца. Вона характеризується як позитивно орієнтована наука, націлена на пояснювальні висновки. Надається експлікація схемі формування понять.

Ключові слова: *інтерпретативна антропологія, формування концептів, значення, методологія, репрезентація, універсалії.*

Авторы рассматривают метод и конституцию понятий интерпретативной антропологии К. Гирца. Она характеризуется как позитивно ориентированная наука, нацеленная на объяснительные выводы. Эксплицируется схема формирования понятий.

Ключевые слова: *интерпретативная антропология, формирование концептов, значение, методология, репрезентация, универсалии.*

Authors analyse the method and conceptual constitution of C. Geertz's interpretive anthropology. They categorize it as a positively-oriented discipline aiming to explanative conclusions. The scheme of conceptual formation is explicated.

Key words: *interpretive anthropology, conceptual constitution, meaning, methodology, representation, universals*

Theoretical achievements of C. Geertz have been thoroughly studied by numerous English-speaking social scientists. It is enough to mention such highly-reputed names as V. Crapanzano, S. Nugent, S. Reyna, P. Shankman, J. Spencer, etc. Interpretive anthropology has got its adherents in post-Soviet countries as well.

The interpretive trend in cultural anthropology has been explored by A. Boscovic, Yu. Dzhulai, V. Kaplun, I. Kasavin, V. Kilkeev, A. Zorin, A. Yelfimov and others. For example, V. Kaploun asserts that C. Geertz is proclaiming “a sort of a theoretical manifesto of the new approach in social sciences”. In his opinion, C. Geertz is trying “to define the specificity of social anthropology as a science” through Ryle’s concept of thick description. Contrary to the common opinion, the profile of social anthropology is not determined by field work, but

rather by “a special intellectual effort” [11, p. 5, 6.]. V. Kilkeyev admits that C. Geertz applies a hermeneutical method but notices that “inner logic” of his methodological deductions remains vague [5, c. 141-142]. Thus, the methodological basis of the interpretive anthropology needs further elaboration.

Hence, the point we are focused on is the specific character of the conceptual constitution of interpretive anthropology. Finding the key to conceptual and methodological arrangement of interpretive anthropology could add up to the filling of methodological lacunae in social sciences of post-Soviet countries and be of assistance to current advances in humanities.

For C. Geertz anthropological analysis is not a sort of “conceptual manipulation of discovered facts, a logical reconstruction of a mere reality”. He emphasizes: “To set forth symmetrical crystals of significance... and then attribute their existence to... universal properties of the human mind, or vast, a priori weltanschauungen, is to pretend a science that does not exist and imagine a reality that cannot be found. Cultural analysis is (or should be) guessing at meanings, assessing the guesses, and drawing explanatory conclusions from the better guesses, not discovering the Continent of Meaning and mapping out its bodiless landscape” [10, p. 20].

Thus, interpretive anthropology is not in for abstract constructions and their application to facts with intention to build a theoretically

perfect picture of cultural reality, but it is a positively-oriented discipline aiming to explanative conclusions.

The strategy of research for C. Geertz is “to hunt for universals in culture, for empirical uniformities that... could be found everywhere in about the same form, and, second, to an effort to relate such universals... to the established constants of human biology, psychology, and social organization”.

The author spots “a logical conflict between asserting that, say, "religion," "marriage," or "property" are empirical universals and giving them very much in the way of specific content, for to say that they are empirical universals is to say that they have the same content, and to say they have the same content is to fly in the face of the undeniable fact that they do not” [10, p. 38-40].

C. Geertz deduces concepts from the relevant aggregates of phenomena. We can also observe this trend in somewhat empirically-oriented conception of W. Dilthey [2, c. 273]. The “logical conflict”, admitted by him, is derivative of the reverse correlation between the scope and the content of concept. But he does not discern these aspects correctly, since he designates as “content” the filling of concepts applied in case study and the whole potential scope of their application.

Author of interpretive anthropology treats universals not as instruments of phenomena classification, but as the “core elements”, which exist beside secondary “numerous cultural particularities”. Adjectives “particular” and “universal” are conceptual denominations

of facts. They deliver predicates to facts and convey important aspect of cultural reality. But the author transforms predicate into subject. Consequently, concepts turn to constituents of cultural reality itself.

Since the author focuses on cognitive product rather than cognizing process he is considering formed representations but not functional concepts. But already formed representations can't be the basis of cognitive logic since they are results of its application. The cognitive logic must "outrun" representations, i.e. it must be present in the process of cognizing before they are formed. But C. Geertz's reflections operate only in the realm of extant things. He notices existing representations but doesn't take into account the fact that their presence owes to a priori assumptions. Any concept, by its nature, is general [4, т. 8, с. 346]. Empiricism substitutes quality of generality, which is a priori inherent to any concept, by systematization of facts, which supposedly endows concept with this quality. Hence, generality became the product of "exercising" of phenomena's "empirical universality" by researcher. But facts, as "things of their own kind" each, initially can't have nothing common but name which they are embraced by. Thus "name" (i.e. concept) must be present before the procedure of generalization as a frame which facts should fit in. Herewith the filling of "generality" (its sense) is extracted from facts, which are transformed into scientific subjects.

He wants to underpin the validity of interpretive anthropology by positive heuristics; he tries to preserve the contents of case

interpretations within theory. But this is a kind of utopian enterprise. Scientific knowledge is subject to specialization like any other activity. Consequently, theory needs theoretical grounding; it demands a theoretical subject of its own kind, which later will be projected on facts of case studies.

C. Geertz reduces the formation of conceptual apparatus to arrangement and interaction of representations. Author conceals the logical kernel of the problem under the layer of “extensive” rhetoric: the study of particular facts aimed at specificity he names “the study of small-scale object”, the study of facts with abstract intention he names consideration of “the great problems of reality”. He forgets that positive heuristics, which he hopefully takes for the basis of scientific validity, is the product of study focused on specificity. Wherein the object of research can’t be “small” or “large”. It must correspond to the aim of case research and be related to the specific nature of the given branch of knowledge.

Nevertheless C. Geertz tries to reduce the quality of abstractness to the size of content. He does not take into account that the “size of object” is the property of the phenomenon itself, whereas the size of the content of representation is not [7, c. 78, 79, 85]. Hence concepts of anthropology, in his opinion, must picture cultural reality “itself”. The author transforms mental act into existent “cultural model”, finds his “real substitute” and reifies it. This is the way he formulates “big

problems of reality” — metaphors of the scope of concepts, images of layman’s everyday mentality.

In similar way C. Geertz treats “major methodological problem” of finding the transition “from a collection of ethnographic miniatures... to wall-sized culturescapes of the nation, the epoch, the continent, or the civilization” and of “moving from local truths to general visions” [10, p. 21].

Thus the epistemological problem of induction, which is inseparably entangled with the constitution of concepts, is transformed into the problem of summing up of representations. But pushed out of the door methodological problem comes back through the window in the guise of “general vision’s” finding. And again the author treats it through an extensive constitution of concepts. Despite the widely-accepted stance of H. Rickert, who sees the goal of sciences of culture in the study of “historical individuum”, C. Geertz takes an extensive sum of representations for the key to the constitution of concepts. [6, c. 277]. Thus, interpretive anthropology could hardly bind together the inductive method of concept formation and the logic of meaning.

So, from one side, the logic of interpretive anthropology appeals to epistemological and mental tradition invoked by hermeneutically-apprehended concept of meaning deduced from “inner experience” of individual and, from the other side, to empirically oriented inductive logic of positively-molded science which rests upon underpinning of objective “outer” experience. This dualism is the driving force of

conceptual construction of the whole interpretive anthropology enterprise.

Let us resume: concepts of interpretive anthropology are constituted in an inductive way as “empirical universals”; the “extensive” logic of factual filling is the kernel of conceptual constitution. The scope of concept is covertly identified with the content of representation. Consequently, concepts of interpretive anthropology became implicitly analogous to representations.

This scheme of constitution does not fit with the concept of meaning, which is generic derivative of subjective hermeneutical logic and is hardly coherent with the established objective scheme of concept determination. That is why interpretive anthropology could hardly bind together the inductive method of concept formation and the logic of meaning. Consequently, all universal / particular difficulties are centered around the concept of meaning.

REFERENCES

1. Джулай Ю. В. Кліфорд Гірц: герменевтичний підхід до теорії в культурній антропології. // Магістеріум / Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.». Київ, 2001. Вип. 19 : Культурологія. С. 123–128.
2. Дильтей В. Введение в науки о духе. М.: Дом интеллектуальной книги, 2000. 709 с.

3. Елфимов А. Л. Клиффорд Гирц: интерпретация культур / А. Л. Елфимов // Интерпретация культур / К. Гирц. М. : РОССПЭН, 2004. С. 524–551.
4. Кант И. Сочинения. В 8 т. М.: ЧОРО, 1994. 630 с.
5. Килькеев В. Н. Клиффорд Гирц о контроверзах постижения культуры и человека / Науч. ведомости БелГУ. Сер. Философия. Социология. Право. Белгород, 2009. Вып. 7, № 2 (57). С. 166–172.
6. Риккерт Г. Границы естественнонаучного образования понятий. СПб.: Наука, 1997. 533 с.
7. Твардовский К. Логико-философские и психологические исследования. М.: РОССПЭН, 1997. 252 с.
8. Geertz C. Available Light: Anthropological Reflections on Philosophical Topic. Princeton: Princeton University Press, 2000. 271p.
9. Geertz C. Local Knowledge: Further Essays in Interpretive Anthropology. New York: Basic Books, 1983. 244 p.
10. Geertz C. The Interpretation of Cultures. Selected Essays. New York: Basic Books, 1973. 478 p.
11. Kaploun V. From Geertz to Ryle: the thick description concept and institutional analysis of cultures: Moscow: Publishing House of the Higher School of Economics, 2013. 24 p.
12. Zorin A. Ideology, Semiotics and Clifford Geertz: Some Russian Reflections / History and Theory. 2001. Vol. 40, Feb. P. 57–73.

Конан Куасси Симплис
3 курс, Группа: 38-ОА ХНТУСГ Научный
руководитель – Грабарь Н. Г., доктор
наук по соц. коммуникациям, профессор
кафедры культуры, спорта и туризма
Кот-д'ивуар

КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ КОТ-Д'ИВУАРА

У статті показана історія становлення окремих культурних процесів африканської держави Кот-д'Івуару. Мистецтво Кот-д'Івуар вважається одним з кращих в Західній Африці і в кожній етнічній групі дуже своєрідно.

Ключові слова: *Кот-д'Івуар, культура, Культурна спадщина, культурна різноманітність, ремесла.*

В статье показана история становления отдельных культурных процессов африканского государства Кот-д'Ивуара. Искусство Кот-д'Ивуар считается одним из лучших в Западной Африке и в каждой этнической группе очень своеобразно.

Ключевые слова: *Кот-д'Ивуар, культура, культурное наследие, культурное разнообразие, ремесла.*

The article shows the history of the formation of individual cultural processes of the African state of Ivory Coast. The art of Ivory Coast is considered one of the best in West Africa and each ethnic group is very distinctive.

Keywords: *Ivory Coast, culture, cultural heritage, cultural diversity, crafts.*

Мне, как представителю культуры африканской страны, обучающегося в украинском вузе хочется поделиться

размышлениями о традициях и особенностях культуры Кот-д'Ивуара.

На этой красочной земле, которая сохранила свои традиции, несмотря на вызов модернизма, более шестидесяти этнических групп составляют живую мозаику Кот-д'Ивуара и работают над созданием страны. Официальный язык французский, но население использует 66 местных языков.

Перекресток разрушенных королевств из великих империй, несколько раз светских – Мали и Гана, место встречи людей из золота, слоновой кости, бронзы и фигурной земли, место встречи народов лагун, лесов и саванн, Берег Слоновой Кости – плодородный ил, где эбернские народы осознали себя, чтобы построить единую и множественную нацию во всем ее разнообразии. Один город, Абиджан, свидетельствует об этой двойной ставке. Символ экономического успеха с его деловыми районами, которые возвышаются над футуристическими зданиями из стекла и стали. Названный «жемчужиной лагун», он, тем не менее, остается глубоко африканским с его районами рабочего класса, полными запахов, цветов и звуков.

Другие города, совершенно разные, также представляют собой поразительные образы Кот-д'Ивуара: Гран-Бассам, бывшая столица, сохранил свое причудливое очарование старого колониального города. Напротив, административная столица Ямусукро превратилась в футуристический город.

Отдельного внимания достойно разнообразное и яркое ивуарийское искусство.

Статуи и маски.

Африканские цивилизации, в частности, Кот-д'Ивуар, всегда отдавали приоритет функционированию над формой. Получили широкое распространение многие виды народных художественных ремесел и традиционного изобразительного искусства. Особенно развито изготовление деревянной скульптуры. Маски из дерева, выполненные талантливыми ивуарийскими народными мастерами, по праву считаются одними из лучших во всей Африке. В традиционном ивуарийском обществе маски не являются украшением, они служат обязательным атрибутом различных ритуальных церемоний, празднеств, обрядов. В отличие от деревянных скульптурных фигур, которые просто устанавливают на месте проведения церемоний, масками обычно закрывают лица, и тем самым они помогают участнику церемонии создать тот или иной образ.

Маски Dan, Baoulé, Gouro, Guéré, Bété пользуются наибольшей популярностью у ценителей. Основное различие между статуей и маской заключается в том, что первая остается неподвижной во время церемоний, а вторая участвует во всех фазах обряда, поскольку она привязана к лицу участника, часто посвященного, чье инкогнито сохраняется. Скульптуры в стране

Бауле (с местом вождя Бауле) и Сеноуфо (представляющий первую пару) являются самыми известными.

Дерево и бронза.

В лесах этой страны произрастает около шестисот видов деревьев. Рафия, ротанг, дерево и бамбук используются для плетения корзин, резьбы по дереву, художественной мебели ... Бронза, обработанная по старинной технике потерянного воска, известна почти повсюду в Кот-д'Ивуаре.

Ткачество и роспись.

Бауле, Диула и Сеноуфо известны в ткацком искусстве. Бауле и особенно Сеноуфо известны своей росписью по ткани. На небеленых холстах мастер рисует символических животных в сопровождении геометрических узоров (Toiles de Korhogo). Именно эти полотна больше всего вдохновляли Пикассо, когда дело касалось «негритянского» влияния в его творчестве. Ткачи Севера используют растительные красители, такие как индиго или кола. Каолин используется для украшения лица и тела участников традиционных и религиозных обрядов.

Танец.

Западный регион - один из самых богатых на традиционные танцы в Кот-д'Ивуаре. Около 300 танцев являются частью традиций. Среди наиболее известных: темпэ Факобли (поклонение молодым девушкам с духом, способствующим обильному урожаю риса), танец куликов Гуэссессо и Данане (хореографическое

воображение и гимнастическое мастерство молодых людей в масках на ходулях высотой 3 метра), танец Гуа (коллективный жест благодарности молодых посвященных милосердным Богам).

Керамика.

Керамика широко распространена среди малинке, которую практикуют все этнические группы, и чаще всего женщины. Чаши, канарейки и вазы собираются вручную и готовятся на огне. Керамика Катиола - самая известная в стране.

Музыкальные инструменты.

Они имеют символическое значение и связаны с различными формами поклонения. Наиболее известны том-томы, ритмическую основу которых часто поддерживают тыквы, покрытые жемчугом или каури. Они издают глубокий и яркий звук. Балафон (или ксилофон), особенно используемый на севере страны, также ценится Бауле, Даном и Гере.

Музыка в Кот-д'Ивуаре.

Несколько ивуарийских музыкантов оставили свой след на международной арене: Alpha Blondi, Meiwé, Magic System (1er Gaou).

Для нового поколения ритмы, такие как Coupé Décalé, Marouka, Zouglou, являются танцевальными ритмами, которые, в свою очередь, дали Кот-д'Ивуару музыкальный толчок на международном уровне.

Кот-д'Ивуар представляет собой настоящую мозаику всех цивилизаций Западной Африки с необычайным культурным богатством и большим разнообразием фольклора. Это приводит к увеличению числа традиционных фестивалей и культурных мероприятий каждый год. В зависимости от региона состав и повод для праздника различаются, как и формы культурного самовыражения, которые можно подытожить в традиционной архитектуре, ремеслах, танцах, фестивалях масок и поколений, которые отмечаются на большей части территории и считаются реальными продуктами туристической привлекательности.

ИСТОЧНИКИ

1. Республика Кот-д'Ивуар Электронный ресурс. Доступ: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%82-%D0%B4%E2%80%99%D0%98%D0%B2%D1%83%D0%B0%D1%80>

2. Африканские традиции и современность: проблемы истории, культуры и гендера. Колл. монография. М.: Институт Африки РАН, 2020. 308 с.

3. Исмагилова Р.Н. Традиционные культуры африканских народов: прошлое и настоящее. М.: Издательская фирма «Восточная литература», 2000. 272 с.

2021